

## הישיבה השלושים-ושמונה של הכנסת השתים-עשרה

יום שלישי, ט"ז באדר א' התשמ"ט (21 בפברואר 1989)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

### א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — מהדורה מחוקנת של הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 3), התשמ"ט — 1989.

לדיון מוקדם — הצעת חוק קטינים וחסידי ישי, התשמ"ט — 1989, מאת חברי הכנסת ח' פורת וד' צוקר; הצעת חוק שכר מינימום (תיקון — פרמיות), התשמ"ט — 1989, מאת חבר כנסת רן כהן. תודה.

היו"ר ג' גדות:  
תודה רבה למזכיר הכנסת.

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.  
הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:  
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה אתמול על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (הוראת שעה), התשמ"ט — 1989, שהחזירה ועדת העבודה והרווחה.

### ב. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (הוראות שעה), התשמ"ט — 1989\*

#### (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הגבוהות אחוז גבוה יותר מהתוספת ששולמה לבעלי הדרגות הנמוכות, ולהיפך.

חברי הכנסת, מאחר שהקצבה של הגמלאים משולמת על בסיס "המשכורת הקובעת", דהיינו, לפי שיעור המשכורת המגיעה לעובד שדרגתו כדרגה שהיתה לגמלאי ערב פרישתו מהשירות — יוצא שאלולא החוק לא היו הגמלאים מקבלים תוספת של 5% על קצבתם, אלא מקבלים אותה תוספת שקיבל במשכורתו עובד שדרגתו כדרגת הפרישה של הגמלאי.

הצעת החוק המובאת לכאן היום באה אפוא לקבוע בהוראת שעה, כי כל הגמלאים בדירוג מן הדירוגים המנויים בתוספת לחוק, ללא יוצא מן הכלל, יקבלו תוספת אחידה של 5% על קצבתם, בלא קשר לתוספת השכר המובאת בחשבון לעניין "המשכורת הקובעת" כמשמעותה בחוק.

מצב זה יוצר איזון, במקרים מסוימים, אי-סימטריה בין התוספת שהגמלאי מקבל לבין התוספת שעובד בדרגתו של הגמלאי מקבל; ואולם זו התוצאה הנובעת מכך שהאיגודים המקצועיים חילקו את תוספת השכר לעובדים לא באופן שווה דווקא, אלא לפי הצרכים שכל איגוד מקצועי מצא לנכון להתחשב בהם, לפי שיקול דעתו.

אדוני היושב-ראש, לחוק אין הסתייגויות, ואבקש להביאו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחברת הכנסת אורה נמיר, יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה.

חברי הכנסת, מאחר שאין הסתייגויות, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה. ראשית, נצביע על שני סעיפי החוק. מי בעד? מי נגד? מי נמנע?

היו"ר ג' גדות:  
חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (הוראות שעה), התשמ"ט — 1989, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר, תביא את החוק. בבקשה.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):  
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להגיש לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק שירות המדינה (גמלאות) (הוראות שעה), התשמ"ט — 1989.

הצעת החוק נדונה בכנסת בקריאה ראשונה ביום 27 בדצמבר 1988 והועברה לוועדת העבודה והרווחה.

הצעת החוק באה לתת תוקף לאמור בהסכם המסגרת הקיבוצי לשנים 1988 — 1990, שבו נקבע כי תחוקק הוראת שעה כדי לאפשר לגמלאים לקבל את מלוא התוספת בשיעור 5% המשולמת על-פי ההסכם לעובדים בשירות הציבורי.

כידוע, נקבע בהסכם הקיבוצי האמור כי לעובדים בשירות הציבורי ישולמו תוספות שכר שעלותן תהיה 5% לתקופה מיום 1 ביוני 1988 עד יום 31 במרס 1989. עם זאת נקבע בהסכם, כי אופן התשלום ומרכיביו ייקבעו במשאומתן אשר ינוהל בנפרד עם כל איגוד מקצועי.

חברי הכנסת, האיגודים המקצועיים לא חילקו את תוספת השכר האמורה באופן שכל עובד יקבל תוספת של 5% על משכורתו — אלא כל איגוד קבע לו חלוקה אחרת. חלק מהתוספת יועדה למרכיבים שאינם נכללים במשכורת הקובעת לצורכי גמלאות, כגון הפרשות לקרן השתלמות; ובאיגודים אחרים לא חולקה התוספת באופן שווה בין בעלי כל הדרגות. כך, למשל, במקרים מסוימים קיבלו העובדים בעלי הדרגות

\* "דברי הכנסת", חוב' ר', עמ' 304; נספחות.

— הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (הוראות שעה): הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, זיכרוננו לברכה, ומצב הביטחון בירושלים ובכבישי הארץ —

ה צ ב ע

סעיפים 1 — 2 נתקבלו.

היו"ר ג' גדות:

עתה, חברי הכנסת, לתוספת לסעיפים 1 ו-2. מי בעד? מי נגד? מי נמנע?

ה צ ב ע

חוק שירות המדינה (גמלאות) (הוראות שעה),

התשמ"ט — 1989, נתקבל.

ה צ ב ע

התוספת לסעיפים 1 — 2 נתקבלה.

## ג. הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, זיכרוננו לברכה, ומצב הביטחון

### בירושלים ובכבישי הארץ

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף ד' בסדר-היום והוא: הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, זיכרוננו לברכה, ומצב הביטחון בירושלים ובכבישי הארץ. יפתח שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה ח' ברילב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדי פעם עולה ירושלים על סדר-היום הלאומי, ולצער כולנו לא תמיד בשל אירועים חיוניים.

ביחס לירושלים קיימת הסכמה לאומית רחבה. זוהי עיר מאוחדת ובירתה הנצחית של מדינת ישראל.

בשני העשורים שחלפו מאז איחוד העיר פעלה עיריית ירושלים, בסיוע הממשלה והציבור הרחב ובתמיכתם, למען ייצוב ירושלים כבירה נצחית ומאוחדת. אין מחלוקת על כך שמישמתם זו של העירייה, הממשלה והציבור הושגה במידה מרשימה של הצלחה.

הפעם הזאת אנו נדרשים לשוב ולדון בענייני ירושלים עקב המקרה הטרגי והחמור שאירע בשבת האחרונה.

סמוך לשעה 13:40 עשו דרכם שני חיילי הסדר, שלמה כהן, זיכרוננו לברכה, וגבריאל חנוכה, ייכדל לחיים ארוכים, ליד ה"סינמטק" וברכת-השולטן בשביל העולה מדרך חטיבת הצנחנים אל גן "בוני ירושלים" בהר-ציון, והתכוונו להגיע בסופו של דבר אל הכותל המערבי.

כאשר הגיעו לרחבת גן "בוני ירושלים", הנמצאת סמוך לחומת העיר העתיקה, הבחינו שלמה כהן ז"ל וגבריאל חנוכה כחמישה צעירים ערבים כבני 17 — 19 ישובים על גדר אבן נמוכה. שניים מהצעירים קמו ממקומם ועלו במדרגות העולות לכיוון שער-ציון ומוכילות לשביל מתוחם בין חומת העיר העתיקה לבין גדר של בית-הקברות הארמני וגדר כנסיית "דורמיציון" והקדימו למעשה את זוג חיילי הסדר, שהיו בלתי חמושים ולבושים בכגרים אורחיים.

שלמה כהן ז"ל וגבריאל חנוכה החלו מטפסים במדרגות המוכילות לשביל. בגרם המדרגות השלישי הם הותקפו על-ידי שני הצעירים שהקדימו אותם, וכל אחד מהם הותקף על-ידי צעיר אחד. גבריאל חנוכה הרף מעליו את תוקפו. הוא הבחין שתוקפו של שלמה כהן ז"ל אווזו בסכין, וכן הבחין ששלושת הצעירים שנוחרו למטה מתקדמים לעברם.

שני התוקפים נמלטו כמורד המדרגות לכיוון השלושה שהמתינו להם, והחמישה נמלטו לכיוון ברכת-השולטן — שער-יפו.

שלמה כהן ז"ל צעק לחברו שדקרו אותו בגב והחל לנוע במעלה המדרגות לכיוון השביל. שם, לאחר כ-10 מטרים, התמוטט ונפל.

גבריאל חנוכה הבחין בחברו שנפל, בדק אותו, וכאשר הובהר לו שהוא אכן נפצע, רץ לכיוון שער-ציון, המרוחק כ-100 מטרים מהמקום. בשער-ציון הוא פגש חיילים; אחר כך התברר כי הם היו באזור בסדרת חינוך. בין החיילים, צוערי בית-הספר לקצינים, היו גם שני חובשים, והם החלו מייד בפעולות החייה.

גבריאל חנוכה רץ כמורד המדרגות לכיוון ברכת-השולטן והגיע למסעדת "המצודה" בדרך חטיבת-הצנחנים, ומשם הזעיק בטלפון את מגן-דוד-אדום ואת המשטרה.

כוחות המשטרה ומג"ב הגיעו מייד לאזור, החלו בפעולות סריקה וסגרו את האזור לעוברים ושבים.

במסלול הנסיגה של התוקפים, במרחק של כ-10 מטרים מתחילת השביל, נמצא אולר מתקפל, שהתאים לתיאור שמסר העד גבריאל חנוכה, חברו של שלמה כהן ז"ל. כל המוצגים שנאספו נשלחו לכריקה כמעבדה לזיהוי פלילי.

נעצרו 146 אנשים לחקירה: הם תושאלו, תחקרו, ורובם המכריע שוחרר.

השביל שבו אירע הרצח מקשר בין חניון המכוניות ושער-ציון לבין גן "בוני ירושלים". הגן, שהינו חלק מהפארק המקיף את החומות, נמצא בקווקדו הדרום-מערבי של חומת העיר העתיקה.

השביל העובר בחומת העיר העתיקה, כנסיית "דורמיציון" ובית-הקברות הארמני, משמש מקום מעבר קבוע לתיירים ולמטיילים הנעים רגלית סביב החומות, וכן הוא משמש מקום מעבר קבוע לעובדי-אורח ומקשר בין העיר המערבית וברכת-השולטן לבין שער-ציון ופנים החומות.

השביל משמש את כל סוגי האוכלוסייה: יהודים, הולכים לרובע היהודי וממנו; מוסלמים המקצרים את דרכם ממזרח העיר למערבה, לכפר סילואן ולעיר העתיקה; ונוצרים — בדרכם לאתרי הר-ציון ולרובע הארמני. ניתן לומר, שבשעות הצהריים קיימת במקום תנועה רגלית קבועה.

באזור הרחב של האירוע — שער-ציון, השביל, גן "בוני ירושלים" — לא היו אירועים חריגים, פליליים, פח"עיים או אחרים, בשנים האחרונות.

רצוני להדגיש, כי מאז ראשית האינתיפאדה, לפני כשנה ורבע, לא אירע בירושלים מקרה של רצח יהודי, עד השבת האחרונה. במהלך התקופה הזאת היו עוד שני מקרים של

ישראלים ותיירים לא מעטים המטיילים ומבקרים להנאחם — ומי שאינו מאמין, יואיל בטובו לגשת ולהיווכח בכך כמו עניני.

אני רוצה להדגיש שוב, כי מזרח ירושלים הוא אזור פתוח ובטוח, ואני קורא לאזרחי ישראל לפקוד את האתרים ההיסטוריים והדתיים הרבים ללא חשש, ודווקא בתקופה זו.

משטרת ישראל תקיים גם בעתיד נוכחות מוגברת בירושלים ותבטיח ביטחון בבירתנו ובכל שטח ריבוני של מדינתנו. אין לי ספק, חברי הכנסת, כי המשטרה תעשה זאת על הצד הטוב ביותר, כפי שעשתה גם בעבר. תודה.

היו"ר ג' גות:

אני מודה לשר המשטרה. חברי הכנסת, לדיון הזה הוקצתה שעה תמימה. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת דוד צוקר, ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל איתן. חבר הכנסת צוקר, בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, רצח, רצח בכלל, קיפוד חייו של אדם בכלל, הוא מהאירועים הקשים ביותר בחייה של חברה. בחיי של פרט, ואולי קשה לומר על רצח אחד שהוא מזוויע יותר מן האחר, שהוא נורא מן האחר. אבל האירוע של סוף השבוע בירושלים היה מסוג האירועים הנוראים, באופן מובהק, כאילו היה בהם קורבן שנפל טרף למיזמה. הנסיבות, הזירה, השתלשלות הדברים שתוארה כאן בפירוט על-ידי השר, מציירים אירוע שבו אדם שהלך לתומו, ללא כוונה רעה — להיפך, לתפילה — נפל קורבן למעשה רצח מן הקשים לתפיסה, מן המסלידים במעשים אלה. אחרי הרצח הזה באו התוצאות הצפויות, החזויות כל כך, של סערות יצרים קשות. ובאמת, אי אפשר להתחמק מן ההרגשה, שהקורבן הזה של שלומי כהן הוא קורבן חנינים.

כמובן, לצד סערות היצרים קיים גם ההקשר הפוליטי של המוות הנורא הזה. יש לו השלכות פוליטיות, משום שהוא אירע בקונטקסט פוליטי, ואין טעם להתחמק מן העניין. יהיה מי שיראה, כמוני, באירוע הזה, ברצח הזה, אירוע המקשה מתן תמיכה למאבק הפלשתיני וסולידריות עמו, והופך אותם בלתי אפשריים כמעט בנסיבות האלה. יהיה מי שימצא בו חיזוק נוסף לאותה השקפה שגויה, הרואה את המציאות של הסכסוך הישראלי-פלשתיני כמציאות של טרור מתמשך ולא של מאבק פוליטי בין שני עמים. רצח כזה רק מחזק את בעלי התפיסה הזאת, את בעלי ההשקפה הזאת.

ירושלים, אדוני השר, היא חלק מן האינתיפאדה — ואין כאן עניין של השקפה. יכול אדוני לבקש לבקר בירושלים ולהמשיך בחיים בה כרגיל. מאחר שב-19 השנים האחרונות הודמן לי לחיות ולהתגורר כאן, אני יכול לומר, שאינני בטוח שירושלים הייתה אי פעם עיר שחובבים לה יחידו — אני מכיר לפחות 100,000 איש שלא חושבים כך — אבל ודאי שכינים זו עיר חצויה יותר מכלל השנים שלחלפו מאז אמצע 1967. מעולם לא שינו אזרחים ישראלים את אורחותיהם, את דרכם, את התנהגותם בעיר הזו כשם שהם שינו אותם בדצמבר 1987. אין כאן עניין של השקפה, מוכרחים להציג דיאגנוזה נכונה כאשר רוצים לטפל במצב. אין טעם להתחמק מן העובדות הללו, אדוני השר.

ירושלים היא, להוותנו אולי, חלק מהאינתיפאדה, ואני מבין שגם שר הביטחון, באיחור קל של 14 חודשים, אמר היום בבית הזה, שהאינתיפאדה אינה טרור — גם שר הביטחון אמר זאת. יש באינתיפאדה פנים וגילויים קשים של טרור. זה אחד

דקירות שבהם נפצעו יהודים. הווי אומר, בכל תקופת האינתיפאדה היו שלוש תקיפות של יהודים, תקיפה אחת שהסתיימה ברצח ושתיים שהסתיימו בפציעה.

בשנתיים שלפני האינתיפאדה, כלומר בשנים 1986 ו-1987, אירעו בירושלים 14 מקרים של פגיעה ביהודים. 10 מהם על-ידי תקיפה בסכין, 3 מקרים גרמו למותם של הנחקפים — אליהו עמדי, זהבה בן-עובדיה ויגאל שחף, זיכרונם לברכה. ב-11 המקרים הנוספים נפצעו הנחקפים. מבצעי כל 14 התקיפות נתגלו, נעצרו, וחלקם כבר נשפטו.

אני סמוך ובטוח, אדוני היושב ראש, כי הרוצחים של שלמה כהן ז"ל ייתפסו גם הם ויובאו לדין.

אם ננתח את המניעים של המקרים הללו — מדובר ברקע לאומני, אך האנשים פעלו באופן בלתי מאורגן. וזה עיקר הקושי במניעת מקרים מעין אלה ובפענוחם. במעשי רצח ותקיפה "רגילים" יש קשר ישיר בין הקורבן, בין התוקף ובין המניע, ולכן מובילה ההתחקות אחר המניע ואחר הקשר שבין התוקף והקורבן, ברוב המקרים, לפענוח הפשע. אך כאשר המניע הוא לאומני, ונוסף על כך הפעילות היא בלתי מאורגנת — קשה יותר לפעול.

אם ערכי תוקף יהודי על רקע לאומני ובאופן "מודמן", אין לו קשר מיוחד לנחקף פרט לעובדת היותו יהודי. מספר הקורבנות הפוטנציאליים הוא כמעט בלתי מוגבל, ומספר החשודים הפוטנציאליים בבירור מעשים כאלה גם הוא כמעט בלתי מוגבל. העובדה שלכל מבצעי הפשעים הללו אין ארגון כלשהו, וזוהי פעילות חבלנית שאינה מתוכננת ומאורגנת, משפיעה על יכולת המודיעין למנוע את הפגיעה ולסייע בפענוח המקרים. כשמדובר בפח"ע מאורגן, מודיעין טוב יכול למנוע חבלות. אך כשמדובר בפח"ע מקרי, "מודמן", גם המודיעין היעיל ביותר ידיו כבולות.

למרות הקשיים האובייקטיביים שציינתי, הצליחה משטרת ישראל, בשיתוף עם זרועות הביטחון האחרות, להתחקות אחרי מבצעי העבירות, לתופסם ולהעמידם לדין. ב-14 החודשים האחרונים השקיעה המשטרה בירושלים מאמצים רבים וכוחות גדולים, על-מנת לשמור ולהבטיח את הביטחון והסדר בבירה. נוכחות מרוכזת של כוחות משטרה מרתיעה את מפירי הסדר ומאפשרת השתלטות מהירה כאשר הוא מופר או כאשר מתרחש אירוע כלשהו. נוכחות משטרתית משמעותית מחד גיסא, וצעדים נוספים שנועדו להביא את ערכי מזרח ירושלים להכרה כי האינתיפאדה בבירה פוגעת בעיקר וקודם כול בהם מאידך גיסא — אלה הם שני היסודות שעליהם מתבססת מדיניותנו בירושלים. מדיניות זו מבוססת על העיקרון, שבבירת ישראל יחיו כל חלקי האוכלוסייה, יהודים וערבים, זה בצד זה בשכונות טובה ומתוך כבוד הדדי.

הניסיון לתאר את ירושלים כעיר חצויה, לתאר את מזרח ירושלים כאזור שלא מגיע אליו ישראלים או תיירים, לא זו בלבד שאינו תואם את המציאות אלא הוא גם משחק לידי אויבי ישראל. אני קורא לכל אלה שבירתנו יקרה להם לחרול מתיאורים מגומגמים ומהפחדות מיתורות.

חברי הכנסת, אינני בא לומר שהביקורים במזרח העיר מתקיימים בהיקף שהכרנוהו לפני האינתיפאדה. ברור שיש ישראלים מסוימים המחליטים בתקופה זו שלא לבקר במזרח העיר; ברור וידוע כי לאחזונה ידה מאד התיירות לישראל, והמצב נותן את אותותיו גם בביקורים של תיירים במזרח העיר. אולם אין זה אומר שבמזרח העיר לא תמצאו, גם ברגע זה,

משטרתי. אולם, על אירוע פוליטי יש רק תשובה פוליטית. תודה.

היו"ר ג' גדות:

תודה לחבר הכנסת דדי צוקר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת בנימין בן-אליעזר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "אדם שהלך תמים, נפל קורבן לרצח מן הקשים — — מן המסלילים — — מן המזוועים" — זה ציטוט מדברי קודמי, חבר הכנסת דדי צוקר, ועם החלק הזה של דבריו אני מסכים בהחלט.

המקרה הזה, אומר לנו שר המשטרה, הוא מקרה של רצח "מזדמן". שמעתי כאן גם הגדרה נוספת: זהו אירוע פוליטי. אני מנסה לשאול את עצמי ואת כולנו, איך הגענו למצב כזה, שרצח "מזדמן" קורה בהודמנות אחר הודמנות, פעם אחת נפגע אדם אחד ופעם שנייה נפגעים שניים ופעם אחרת רבים, ותמיד נפגעים יהודים? איך קורה שיש אווירה היוצרת את האירועים המזדמנים, שבהם נפגעים יהודים פעם אחר פעם?

אני שואל את עצמי, איך קורה שחבר הכנסת צוקר עומד כאן ומעיד, שעשרות אלפי ואולי מאות אלפי יהודים שינו את אורחות חייהם, הם לא חיים כאזרחים חופשיים במדינתם, הם אינם יכולים לנוע בירושלים בירתם בצורה חופשית? ואיך כל הדברים האלה מתיישבים עם הגדרת האירוע הזה כאירוע "מזדמן"?

כן, האירוע "המזדמן" הזה הוא תוצאה של אווירה, של אווירה שנוצרה ברחוב היהודי, אווירה שנוצרה ברחוב הערבי. משמעות האווירה הזאת — אני מוכן גם להסכים לכך — היא פוליטית. חבר הכנסת דדי צוקר צדק כשאמר: זהו אירוע פוליטי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא אמרתי שזה אירוע פוליטי, אמרתי ש — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אמרת שזה אירוע פוליטי, ואני עוד אדבר על המסקנה שהסקת מן העניין.

אתה אומר שזה אירוע פוליטי, ואני מצדיק אותך. מזדמן לי לדבר רבות עם ערבים ועם יהודים, וגם האווירה בקרבם מצביעה על כך שזה אירוע פוליטי: אירוע שמשמעותו היא לחץ על היהודים להגשים את מה שחברך לסיעה, חבר הכנסת צוקר, הציע במאמר, בפנייה לפלשתינים. הוא אומר להם, כי יש למגר את הכיבוש הישראלי. הוא כותב מאמר כיצד יש למגר את הכיבוש הישראלי. נכון, הוא לא מציע להם לתקוע סכינים, הוא מציע להם מרי אזרחי, הוא מציע להם פעולות אחרות. אבל ברגע שהוא קבע — עמיתך לסיעה, חבר הכנסת צוקר — שעקב האירוע הפוליטי הזה צריך לפעול למיגור הכיבוש הישראלי, הם יכולים לבוא ולומר: עם כל הכבוד, אתה מציע דרך א' ולנו יש דרך ב'. ואיפה גבולות הכיבוש הישראלי, חבר הכנסת צוקר? הרי אתה עצמך אומר שירושלים היא בתחום האינתיפאדה.

זאת אומרת, כאשר אנחנו מדברים על אווירה — ופעמים רבות באים אלי בטענות ואומרים: שמע, חבר הכנסת מיכאל איתן, המחנה שלך יוצר מין אווירה הנותנת הכשר למעשים שלא ייעשו כלפי השמאל הישראלי; את כל הטענות את הטענות האלה אני שואל: מי יוצר את האווירה הזאת? מי יוצר את האווירה שבה אותו ערבי, רוצח שפל, לוקח סכין ותוקע

הפנים שלה, זה הפן המכוער של האינתיפאדה, הפן המיותר, הפן הראוי לכל גינוי — אבל האינתיפאדה איננה טרור. דווקא ממי שרואה באינתיפאדה מאבק לאומי אני מצפה שישלך את הממד הזה מחיינו ומן הקונפליקט שבינינו לכינוס. אני מצפה ממי שמצביעים על האינתיפאדה כעל מאבק לאומי — אני מדבר עכשיו על הפלשתינים, על הארגונים המייצגים אותם — שדווקא הם יפסלו מן העיקר את הפן הזה שלה, ישרשו אותו ויעקרו אותו מחיינו. אין כאן רק נקודת מבט הומניסטית-מוסרית, לא רק זה, אם כי גם זה. רצח מן הסוג הזה הוא מכשלה פוליטית על דרכנו, על הדרך להתפייסות.

הקשבתי ברוב קשב לדבריו של השר לגבי האפיון של הרצח הזה, והאפיון שהביא השר היה מקצועי, ברור ביותר. היה זה רצח בלתי מאורגן, בלתי מתוכנן, מזדמן. לכן, אני מציע בהודמנות זו, שלא לקבוע עמדות לפני בירור, לפני ששומעים את שר המשטרה, ולא להצביע על הרצח הזה כעל ראיה שאש"ף לא שנה את דרכו.

אולם, יש לומר לאש"ף: אתם מזמנים את כל החירוצים ואת כל הסיבות להיאחז באירועים כאלה, אם כי הרצח הזה, כפי ששמענו, היה רצח מזדמן. וצריך, דווקא מתוך המחנה שאני נמנה עמו, לומר מכאן לאש"ף, שאי-אפשר להסתתר זמן ארוך מדי מאחורי הטיעון: איננו שולטים בכולם. זה טיעון שפרק חייו ומשך חייו מוגבלים ביותר.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אבל הם יכולים לגנות את המעשה, על כך יש להם שליטה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה לא צריך לקחת לי את המשפט הבא שלי.

צחי הנגבי (הליכוד):

הם כבר 20 שנה "מגנים" את הטרור.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אבל אם, כפי ששמענו היום, זה איננו מעשה מתוכנן של חוליה שנשלחה, שניתנה לה הוראה, כחלק מאסטרטגיה, חבר הכנסת בן-אליעזר — לא רק שצריך לצפות לגינוי מצד אש"ף, אלא זוהי חובתו הפוליטית כלפי הדרך החדשה שהוא נקט, זוהי חובתו הפוליטית כלפי מחנה השלום הישראלי, לגנות באופן שאיננו משתמע לשתי פנים — — —

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אבל הוא לא עשה זאת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — ואני מצפה, נדמה לי כי בשם כל אותם בעלי דעה שאני שותף לה — לגינוי הבלתי משתמע לשתי פנים, הבלתי מתפשר, הכרוך, לפסילה האקט הזה.

האינתיפאדה היא חלק מהמאבק הלאומי בין שני העמים בארץ-ישראל. גם אם יקבל משרד המשטרה כל חוספת תקציבית שהוא רוצה, דאוי לה וזכאי לה ויציב שוטרים על כל מטר, על כל אבן, על כל הר ועל כל גיא — האירועים הנוראים הללו לא יעלמו מנוף חיינו, לצער, לצער כולנו.

אם כן, יש לחזור בפעם האלף ואחת, וכנראה נחזור על כך עוד אלפי פעמים ונאמר: גם האמצעים המשטרתיים הדרסטיים ביותר וגם האמצעים הצבאיים הדרסטיים ביותר לא יועילו לנו לאורך זמן. רק הפתרון הפוליטי הוא תשובה על האירוע, שהוא פוליטי ביסודו, שהוא פוליטי בעיקרו.

יש להגן על כל תושבי העיר, יש לעשות כל מאמץ

היה חבר הכנסת איתן מתיר לך להיכנס לדבריו בשאלה — הייתי מאשר זאת ברצון. אבל מאחר שהוא לא מוכן, אני מבקש ממך לאפשר לו לסיים את דבריו, כי אינני מתכוון להוסיף לו דקה נוספת אחת על זמנו בגלל המהומה הזאת. לכן, ברשותכם, חבר הכנסת איתן, בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

צחי הנגבי (הליכוד):

תפרסם הודעה אישית.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש שלא להפריע לי. הדברים האלה נאמרו כאן במפורש. אם רוצים לתת פרשנויות — יעשו זאת לאחר מכן. אני לא מבקש כעת להתנגח. אני מבקש להגיע להבנה. אבל אינני מוכן, על-מנת להגיע להבנה זו, להמעיט כהוא זה מחומרת הדברים כפי שאני רואה אותה. אם לא כן, לעולם לא נגיע להבנה. אני חייב לומר את הדברים כפי שאני שומע אותם, וכפי ששומעים אותם, לדעתי, הערבים. כאשר הם שומעים מצד אחד — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אבל חבר הכנסת צוקר לא הגדיר את הרצח "רצח פוליטי".

יהושע מצא (הליכוד):

הוא הגדיר את זה כאירוע פוליטי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני לא מוכן לזה.

יהושע מצא (הליכוד):

כך הוא הגדיר את זה. הוא מסית כל הזמן. כל הזמן מסיתים לרצח — — —

קריאות:

— — —

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, זה לא יעלה על הדעת. אצטרך לקרוא את חברי הכנסת לסדר. חבר הכנסת מצא, נא להפסיק. חברי הכנסת, חברי הכנסת, אני מבקש מכם. חבר הכנסת איתן, הם קוראים קריאות ביניים ואתה מצדך נענה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אינני נענה.

היו"ר ג' גדות:

אתה נענה לקריאות, ולאחר מכן, כשאניך מסתדר עם הקריאות, אתה מבקש את הגנתי. אני מבקש ממך להמשיך בדברייך.

מיכאל איתן (הליכוד):

ובכן, לא זו בלבד שחבר הכנסת דדי צוקר אמר שהאירוע הוא אירוע פוליטי, אלא אני גם מסכים אתו. האירוע הוא אירוע פוליטי, אבל הוא פוליטי משום שהוא בא לשרת מטרות פוליטיות. אינני מסכים עם חבר הכנסת צוקר, שהתשובה הפוליטית שהוא מרמז עליה תפתור את הבעיות מעיקרן. זה הוויכוח בינינו. גם אני מסכים שהתשובה היא פוליטית. השאלה היא מה היא התשובה, והאם התשובה הפוליטית היא, שמול הסכנים האלה אנחנו ניסוג ונברח, והסכנים ירדפו אחרינו לכל מקום.

התשובה הפוליטית על האירוע הפוליטי הזה היא תשובה ניצחת: מדיניות שתוכיח שהדברים האלה אינם משתלמים,

גבנו של הלך תמים? זאת, כאשר כאן בכנסת מופיע חבר כנסת ישראלי ואומר: זהו אירוע פוליטי והפתרון הוא פוליטי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אני יכול להעיר הערה?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש שלא תפריע לי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני דיברתי על האינתיפאדה כאירוע פוליטי ולא על הרצח.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שלא יפריעו לי.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת צוקר, חבר הכנסת רמון, חבר הכנסת צבן, התואילו?

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת צוקר לא אמר שהרצח הוא אירוע פוליטי. אתה מסלף את דבריו, חבר הכנסת איתן.

יהושע מצא (הליכוד):

חבר הכנסת צוקר, תקרא בפרוטוקול את מה שאמרת. חבר הכנסת מיכאל איתן צודק, אתה אמרת בדיוק כך.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת רמון, אני לא אמרתי שאתה אמרת את הדברים האלה. למה אתה מפריע?

חיים רמון (המערך):

הרצח הוא רצח — האינתיפאדה היא אירוע פוליטי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אל תעשה הון פוליטי ממקרה של רצח. אני דיברתי על האינתיפאדה כאירוע פוליטי, לא על הרצח. זה לא הגון לעשות הון פוליטי ממקרה רגיש כל כך.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

מה ההגנה הקולקטיבית הזאת? לא יעזור לכם.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני מבקש ממך להפסיק את דברייך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה מבקש ממני? אתה אומר לי זאת? אני מוכן גם לרדת.

חיים רמון (המערך):

רד, רד.

צחי הנגבי (הליכוד):

הפסיקו להפריע.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני לא ביקשתי ממך שתדבר. אתה ביקשת שאני אגן עליך; לא רק ביקשת אלא תבעת במפגיע שאגן עליך. הרשה לי, בשעה שאני משתדל להגן עליך, אל תענה לדושיית זה עם חברי הכנסת האחרים.

עכשיו לעניין עצמו, אני מאוד מבקש, חבר הכנסת צוקר, אני דאגתי לך שאתה תסיים את דברייך. איש לא הפריע לך. לו

זה לא קרה בשטחים ואין לזה שום קשר לאינתיפאדה — אני מצטער לקבוע זאת. זאת לא אינתיפאדה. זה רצח שקרה באמצע היום וכוון נגד יהודים. מה זה יכול לקרות בכל מקום. בתל-אביב ובחיפה, באשדוד ובבית-שמש, ועל כך נחוצה תשובה.

די, עד כאן. אם זה טרור לגיטימי, כדאי שידע כל העולם: נגד זה אנחנו נילחם וניאבק; ואם זה טרור מקובל, כדאי שידעו כולם, שאנחנו לא מבדילים בין טרור בחוץ-לארץ לבין טרור בארץ. בעינינו אין שום הבדל בין יהודי שנרצח ברומא לבין יהודי שנרצח בשלומי; בין יהודי שנרצח בארצות-הברית לבין יהודי שנרצח באשקלון; וודאי וודאי שאין שום הבדל בין כל אלה לבין הרצח של שלומי כאן בירושלים. זה צריך להיות ברור, להיאמר בקול רם: לזה לא נסכים.

מעניין איך מגיב היום העם האמריקני — ואני עוקב אחר זאת — שעל-פי קביעת שיפטר, עוזר שר החוץ האמריקני, ראה לו זכות לקבוע את הסטנדרדים המוסריים שישאל נדרשת להם. האם לא נוצר כאן עיוות מדהים? יסלחו לי האמריקנים, אני לא מוכן להאמין שהדבר נעשה מתוך דאגה כנה לישראל ולערכיה. יש כאן סיבות עמוקות, פסיכולוגיות ואחרות, עניין וסקרנות כמעט חולניים, וכאילו עומדים תמיד על המשמר ומנסים למצוא פגמים בישראל, שמחים על מעיה ונפילה ועורכים חגיגות תקשורתיות. במין התחסדות מוסרית מופנה צו המוסר כולו כלפי ישראל.

על-פי רוב זה מתסכל ומרגיז, מפני שהמניעים לחשומת הלב ולהתעניינות מוגזמת זו אינם טהורים, אינם משכנעים, ובוודאי אינם מוצגים בצורה מאוזנת. ישאירו האמריקנים את הטפות המוסר לנו, לעצמנו. בכך אנחנו דווקא מצטיינים.

אדוני היושב-ראש, האינתיפאדה היא תהליך שאנו חייבים להתמודד איתו, ואיני משוכנע שאנחנו מתמודדים איתו בצורה הנכונה. בנושא זה כבר הכעתי את דעותי והשקפותי לא פעם אחת ולא פעמיים, גם מעל במה זו. נכון, קבעתי שאנו חיים בעולם של הדחקה. הגיע הזמן שנבין, רבותי חברי הכנסת, שאין שום כוח צבאי היכול לעצור את גלגליו של התהליך הזה, וככל שנקדים לצאת בתוכנית מדינית כן נוכל להבטיח טוב יותר את המשכיותה וקיומה של מדינת היהודים.

אך מה לזה ולרצח הנחשב הזה? איזו הצדקה יש לרצח הזה? מעניין, אני מבין למה לא יצא אש"ף בגינו, אבל אני מתפלא על המנהיגות המקומית, שלגביה אמרתי כאן, מעל במה זו, שאני מוכן לשבת איתה ולדבר איתה ולנהל איתה משא-ומתן — מדוע המנהיגות המקומית כאן לא יצאה בגיננו?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
חוסייני גינה את הרצח פעמיים, שלושם ואחמול.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
אתה לא שומע.

בגימין בן-אליעזר (המערך):  
אני שומע היטב.

אדוני היושב-ראש, אני סומך על ממשלת ישראל ועל זרועות הביטחון. הם עושים עבודה נפלאה, זה אולי הזמן והמקום לשוב ולהודות להם מעל במה זו. הם ימצאו את הרוצחים, אני סומך עליהם. ואני מקווה שימצו עמם את מלוא הדין.

בשביל עם ישראל יש לי עצה אחת ויחידה: אם רוצים אנו בירושלים אחת כבירת ישראל, בירושלים כבירה נצחית —

אינם משיגים מטרות, אלא להיפך. אם הם רוצים להביא בדרך זו להתקפלות שלנו, תגובתנו תהיה תגובה הפוכה. עלינו להפגין נחישות, ובתגובה על המעשה הזה אני מציע שהממשלה תסתער על בנייני אש"ף הנמצאים במרחק לא רב ממקום הרצח ומנהלים משם חתרנות מדינית. אני מציע לכם לעיין בדוח ועדת-לנדוי, הקובע במפורש, שהחתרנות המדינית היא אחד האמצעים לגייס אנשים לפעילות חבלנית אלימה. זה נעשה במרחק לא רב ממקום הרצח.

מדוע אין הממשלה מפסיקה את החתרנות המדינית? היא היתה צריכה להפסיק אותה בכל מקרה, אבל נגיד שקיוו לזאת או לאחרת. אתם רוצים תשובה פוליטית? אדרבה, עשו הפעם את מה שהייתם צריכים לעשות כל הזמן. מייד אחרי מעשה כזה סגרו את משרדי אש"ף, ועל-ידי זה תתנו תשובה פוליטית.

הפסיקו את מעשי החתרנות בתוך ירושלים, לכו להתיישבות, וראו שאי-אפשר לגרש אותנו מכאן, שהסכנים לא מפחידים אותנו.

אבל אם אתם תעלו, כמו חבר הכנסת דדי צוקר, ותאמרו שעל אירוע פוליטי יש תשובה פוליטית והיא נסיגה, הרי אתם מזמינים סכנים נוספים, אתם מעודדים את התופעה הזאת.

עם כל היריבות הפוליטית שיש לי עם חבר הכנסת דדי צוקר, אין לי ספק שהוא אינו מתכוון לזה. הוא פשוט טועה, ואני מקווה שהוא יבין את טעותו על-גמת שנתלכד סביב אותם דברים שצריכים להיות מוסכמים, ואני מאמין שהם מוסכמים, שביטחון הוא ביטחון ויהודי לא יפגע בשום מקום. כך לא נגיע למצב, כפי שציין כאן חבר הכנסת דדי צוקר, שיהודי מפחד להלך בארץ-ישראל, מפחד ללכת בבירתו, וערבי מקבל את זכות המעבר החופשי בכל מקום. זכות זו מגיעה לשניהם גם יחד.

אלה המדברים כל כך הרבה על שוויון זכויות אני רוצה לומר: אדרבה, תפעלו ותעשו על-מנת שיהודים, כמו ערבים, יוכלו להלך בכל מקום ללא חשש מפגיעה פיסית — ומה זה שוויון זכויות אם לא השוויון בהגנה דדי צוקר, שהיא הזכות הראשונה של האדם? חבר הכנסת דדי צוקר רץ לכל מקום לחפש הגנה על זכויות. בוא והצטרף למאמץ כלשהו כדי שיהודים יוכלו לגנוע בכל מקום ללא חשש. גם זה עניין של שוויון זכויות.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בנימין בן-אליעזר, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

בגימין בן-אליעזר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סמל שלמה כהן, חייל ישיבת הסדר בן 21, נרצח בשבת האחרונה בדקירת סכין בלבו כאשר היו הוא וחברו בדרכם אל הכותל המערבי. סמל שלמה כהן, זיכרונו לברכה, היה ללא מדים וללא נשק.

שלומי נרצח. הוא נרצח בצורה אכזרית, בצורה שטנית; רצח לשם רצח, רצח רק בשל היות שלומי יהודי. מבחינה זו אין סליחה, אין כפרה על רצח זה. גם אין צורך בהכנה מעמיקה. צריך לומר את הדברים בצורה ברורה, בהירה וחד-משמעית: שלומי נרצח רק בשל היותו יהודי.

על כך, אדוני היושב-ראש, כבוד שר המשטרה, כנסת נכבדה, צריך להגיב. זה קרה בירושלים. זה קרה בירושלים בירת ישראל — ואנשים לא אומרים זאת בקול רם — זה קרה ב"חפר" שבין ירושלים המזרחית לירושלים המערבית, בין העיר העתיקה לבין העיר החדשה.

את אישי המערך כאנשי המרכז — מתחרים ביניהם מי יגיע אליו תחילה. אל-חסייני, לדבריו, מדווח כמעט מדי יום ביומו על פגישותיו ושיחותיו "המועילות" לתונים, למפקדתו של ערפאת. כפי שקראתי בעיתון, התבטא חבר הכנסת לובה אליאב, שחסייני רואה בפגישותיו עם הישראלים מבוא לשיחות עתידיות עם ערפאת בכבודו ובעצמו.

אריה אליאב (המערך):  
נכון.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

נשאלת השאלה הפשוטה והתמימה: רבותי, מה ההתבוננות המיותרת הזאת בחיזורים אלה? את מי אלה משרתים אם לא את שונאינו? הלא הם נותנים במפורש לגיטימציה לאש"ף, השולח את שלוחיו להרוג ולאבד כל יהודי שנקלע בדרכם. האם עדיין לא ברור לנו ולאלה העומדים בתור ונרחקים להתקבל אצל חסייני, כי עם אש"ף ניתן לדבר רק כתנאי אחד, והוא: הסכמה להקמת מדינה פלשתינית לצד מדינת ישראל כשלב א', כאשר מטרתם הסופית ברורה וידועה? האם חיים אתם באשליה?

שמענו על הוויכוח שהתנהל בתוך סיעת המערך בנושא המפגשים והעלייה לרגל אל-חסייני. שר הביטחון כאילו אמר ושאל לשם מה ריצת האמק, וגינה אותה. אינני יודע אם היא מקובלת גם על ראש המפלגה, מר פרס. אבל אין ספק שיש כאן התבוננות ואובדן כבוד לאומי. נראה לנו שבתוך תקופה קצרה יתברר לכל משתתפי הפסטיבל, במיוחד לאלה אשר כוונותיהם אולי כנות, שהיה זה משחק מיותר, לא מוצלח, אשר לא רק שלא קירב אל המטרה אלא חיבל בסיכויים של הסדר כלשהו, שמותר יהיה לקבלו רק כתנאי שלא יסכן את ביטחונה של המדינה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, האירועים האחרונים, רצח וחטיפות יהודים חפים מפשע על-ידי שלוחיו של ערפאת, מוכיחים לאן פני אש"ף מועדות. על כוחות צה"ל ומשטרת ישראל להגביר במיוחד את העינות בירושלים, אשר בשנה האחרונה נתקרו בה למאות כמה יהודים והיא משמשת אולי מטרה מיוחדת לטרור הערבי. לעירנות ולפעולות עיקוב ראויים תושבי יהודה, שומרון ועזה, אשר בעצם התנחלותם ברחבי ארץ-ישראל, בהכונה ובהסכמה של ממשלות בישראל, שומרים על ביטחוננו. יש להקשיב לרחשי לבותיהם הכאובים, אשר חשים בתקופת האינתיפאדה מעין הפקרה מצד הממשלה, ואת התחושה הזאת יש לתקן מייד.

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת ורדיגר. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, למקרים החמורים של רצח והיעלמות השפעה קשה על הציבור. חוסר אמון ביכולתה של הממשלה להקנות תחושת ביטחון עלול לדחוק להתנהגות בלתי אחראית. אילו תירוצים מחפשת הממשלה או מנסה למצוא? ממי דורשת הממשלה סבלנות והכלאה? הלא חלפו כבר הימים שבהם היינו תחת שלטון זר. האם יש לממשלה תשובה, דרך פעולה? הממשלה מצטננת בפניה, נבוכה, חסרת חושייה ווימוה, בקיצור — מסכנה.

זה מה שמביא את הצד שכנגד לפעול בחוצפת רצח בכל מקום בארץ-ישראל. איזו זכות יש לשיר ממשלה לפקש מתיריים ומישראלים להסתובב במקומות מועדים לפורענות?

אל לרצח נתעב זה ולאחרים להרתיע אותנו. חייבים אנו לעלות אל ירושלים בהמונינו, לטייל בה, לחיות אותה בכל פינותיה, להדגיש את דבקתנו בה ואת האהבתנו אליה. וגם לתושביה הלא-יהודים הערבים והנוצרים, החיים אתנו, יש לתת את מלוא הכבוד וההערכה: יש לגלות כלפיהם מלוא הרגישות וההבנה, אך גם למצות את מלוא עוצמת העונש עם היחידים המנסים בכל מחיר לא רק לטרף איוון עדין זה אלא גם לנצל אותו כדי לבצע את זממם.

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

הי"ר ג' גדות:

תודה לחבר הכנסת בנימין בן-אליעזר. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל איתן.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי הנני שולח ניחומים למשפחת כהן מירושלים, אשר בנם היקר שלמה, הי"ד, תלמיד ישיבת הסדר, נפל קורבן בירי מרצחים ערבים צמא-דם. פראי אדם. ביום השבת, בדרכו עם חברו אל הכותל המערבי. המקום יחמם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

דמו הנשפך של שלמה מצטרף לנחל הדמים של יהודים, אזרחים וחיילים, אשר נפלו קורבן ביד זדון של פורעים ערבים הפועלים בשליחות ארגון הטרור אש"ף, ועדיין רובם מהלכים חופשי בתוך ירושלים שבין החומות. אין סליחה ואין כפרה על מעשים נפשעים אלה. יש לעקור מן השורש את הטרור הערבי המרוצץ וגולגולת ילדים, שורף אנשים, נשים וטף בבקבוקי תבערה ודוקר בסכנים יהודים שלווים. עם מעשי זוועה כאלה אין להשלים. יש לדרוך אותם, את שלוחי ערפאת, ולהשיגם ולרדוף אותם בהתאם למעשיהם.

גם מעשה חטיפת החייל הצנחן אבי ספורטס הוא המשך השיטה של ארגוני המחבלים — לחטוף חיילים על נשקם בכל דרך שהיא. ואומנם, משטרת ישראל קיבלה, כך נמסר, אזהרות על כוונות של גורמים לאומניים עוינים לחטוף חיילים בכל חלקי הארץ.

זרועות הביטחון חשפו לאחרונה התארגנות מקומית של חמישה מתושבי ירושלים, החשודים בתכנון חטיפת חייל ורציחתו, רציחת שוטר מקומי וחטיפת נשקו, וביצוע של הצתות כלי רכב ישראלים ויידוי בקבוקי תבערה על אוטובוסים. כל זאת בשליחות הארגון הרצחני אש"ף וראשו, אשר באחרונה מעמיד פנים כאילו שינה את מדיניותו כלפי ישראל, עזב את דרכי הטרור ומוכן לנהל משא-ומתן עם ישראל על הסדר כביכול באזורנו. והעולם, העולם אשר כרוכו עוין לנו, מקבל את הצהרותיו במחאות כפיים, והארכי-רועה ערפאת מתקבל בכבוד מלכים בבירות העולם, כמנהיג המוצהר של העם הפלשתיני.

מעניין כי בהופעתו בתוכנית הטלוויזיה "שישים דקות" בארצות-הברית טען ערפאת, כי מתקיימות שיחות בלתי רשמיות בין אש"ף לבין ישראל. כמוכן, ישראל מתישה זאת, אבל מי יודע. היום הכול אפשרי.

חברי הכנסת, תוך כדי ההשתוללות של האינתיפאדה והטרור הערבי בתוך גבולותינו וגם בירושלים, באותה שעה ממש אנו עדים לפסטיבל אל-חסייני, העלייה לרגל של פוליטיקאים ישראלים לנציגו המוכר והרשמי של ערפאת כאן. אישים בדרגים שונים מן השמאל והמרכז — אם ניתן לשבח

שלטון הכוח והדיכוי שמנהלת הממשלה, אם בירושלים הערבית ואם ביתר השטחים הכבושים, לא יצליח לקיים את השקט, הביטחון והדריקום כשהוא בא לקיים שלטון של עם אחד על עם אחר. הוא לא יצליח לקיים משטר סיפוח תוך שלילת המאויים הלאומיים לגבי ירושלים של העם הערבי הפלשתיני, הרואה את חלקה הערבי כבירת מדינתו העצמאית ושוואף, כשהוא תחת עול הכיבוש ומשולל כל זכות עליה, לקיומה לצדה של ישראל.

כל מי שכוואב לו באמת המשך שפיכות הדמים, כל מי ששוואף לשים קץ להרג, לרצח ולאיבה הצומחת חייב להבין, במיוחד אחרי 15 חודשי האינתיפאדה, את כישלון מסע הדיכוי האכזרי כלפיה. אין מוצא אלא באמצעות ייבוש הביצה המצמיחה יסורים פירוט כאושים: בסיום שלטון הכיבוש ובחכמה בזכות העם הערבי הפלשתיני להגדרה עצמית לצדה של ישראל במדינתו העצמאית בגדה וברצועה, שכירתה ירושלים המזרחית: בהידברות עם אש"ף, שהוא הניצח היחיד של העם הפלשתיני, במסגרת ועידה בין לאומית. כשם שעם ישראל רואה את ירושלים כבירת מדינתו כך גם העם הערבי הפלשתיני רואה את ירושלים כבירת מדינתו.

לבעיית ירושלים אפשר למצוא פתרון, ויש פתרון שיספק את הרגשות והאינטרסים הלאומיים של שני העמים. זה יכול להיעשות במסגרת הסדר שלום, כשיירושלים המערבית תוכר כבירתה של מדינת ישראל וירושלים המזרחית כבירתה של המדינה הפלשתינית העצמאית. יש מקום להסדרים מוסכמים, שיבטיחו שיתוף פעולה בין שתי הבירות בתחום המוניציפלי, גישה חופשית למקומות הקדושים, תנועה חופשית בין שני חלקי העיר וכיוצא באלה.

הארץ הזאת, רוויית הדם, קוראת היום ממעמקה לממשלת ישראל: קיים סיכוי גדול, אל תחמיצו אותו. ידו של העם הפלשתיני, המיוצג עלי ידי אש"ף, מושטת כיום להידברות, להסכם מתוך כבוד הדדי על עצמאות ועל ריבונות על בסיס שתי מדינות זו לצד זו.

העולם כולו מאין בממשלת ישראל. קיים סיכוי ריאלי לשלום אמת, שיפתח דף חדש ביחסים בין שני עמי הארץ. גם עם ישראל מצפה מממשלתו להיענות לקריאת השלום הזאת. תודה.

היור' ג' גדות:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן, ואחריו — לחבר הכנסת עמנואל זיסמן.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, הרצח המתועב של שלומי כהן, השם יקום דמו, הוא המשך פעולות הטרור הרצחיות. אפשר לשיין את הרצח הזה לאותו סוג רציחות שהיו בירושלים, בירת ישראל, במזרח ירושלים, במערב ירושלים: לאותו סוג, הרציחות של חיילי צה"ל בשנים האחרונות: אבי ברומברג, דוד בוקרה, דוד מנוס, משה חמס, עקיבא שאלתיאל, הדס קדמי, חנוך דנמן.

הנקודה העיקרית, והיא בולטת וצריך להגיב עליה, בדברים שנאמרו כאן מעל לדוכן זה עלי ידי חבר הכנסת תופיק טובי, שבהבל פיו דיבר על רצח של חייל יהודי עלי ידי טוריסטים רצחניים ובנשימה אחת דיבר על רצח של ערבים תוקפים אשר בפניהם יש להתגונן — ולזה הוא קורא רצח. הוא דיבר בנשימה אחת על הערבים ועל הרצח המתועב הזה, כמו גם המקרים האחרים, שבהם אין היהודי תוקף, אלא הולך

מה עושה הממשלה כדי שיכואו תיירים ויצאו מכאן בשלום? הרי בשבוע שעבר נרגם אוטובוס ונפצעו שני תיירים, הרי מטרת הפיגועים היא להביא לצמצום התיירות, להחרדת פחד ולהסתגרות.

תגובה מיידית על מקרה רצח כזה היא, לדוגמה, גירושם ללבנון, עוד באותו לילה, של 100 בני 16 — 18 מהעיר העתיקה, כי הרי הרוצחים עצמם לא ייתפסו, אלא אולי במקרה. במלחמת טרור נהג כמו במלחמת טרור. סביב מקום הפיגוע, במקרה הזה או במקרים אחרים, יש להפיק נחם, ובמקומות אחרים יש להרבות יישובים. אם אין ביטחון בדרכים, יהיה מסוכן שבעתים לערבים לנוע בכבישים ובסמטאות. אבל עד היום יש רק תירוצים והצטדקויות ופיק ברכיים.

הערות אגב: במסגרת החיפושים אחרי החייל הנעדר הושמע תחקיר ברדיו. החוקרת — כתבת, נדמה לי ששמה עדי מלול, והנחקר — קצין משטרה, נדמה לי שהיה זה מפקד מרחב-לכיש. הלו פירט במומחיות מקצועית את תוכנית המשטרה: פריסת הכוחות, כיוון המאמצים ותוכניות הפעולה לימים הבאים. האם אנחנו בחלם? הרי מה שנחנך לבורחים/לחוטפים זה רדיו טרוריסטור קטן, ועל-פיו ידעו כיצד לנהוג, היכן להסתתר, לאן לנוע ובאיזה אזור להימנע מלהימצא. אם אין כאן הונאה מכוונת, הרי התנהגות כזו מציבה את אנשי המערכת הזו במעמד של מורים ומדריכים לחכמי חלם. תודה.

היור' ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת רפאל איתן. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת אליעזר ולדמן.

תופיק טובי (החיות) הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, הננו מביעים צער על הירצחו של הצעיר שלמה כהן בירושלים. הרצח הנפשע של הצעיר שלמה כהן וכל שפיכות הדמים הנמשכת של ערבים ויהודים הם פרי הבאזשים של הביצה שיש לייבשה, הביצה המצחינה של הכיבוש והתמשכותו, של העדר השלום ששני העמים כה זקוקים לו כתוצאה מממשך שלילת זכותו הבסיסית של העם הערבי הפלשתיני לקיום לאומי עצמאי במדינתו העצמאית לצדה של מדינת ישראל.

עיוור מי שאינו רואה, שמדיניות הדיכוי של שאיפתו של העם הערבי הפלשתיני להיות חופשי במולדתו, סיפוחה של ירושלים ושלילת הזכות הלאומית של העם הערבי הפלשתיני — זו הקרקע המונעת דריקום בשלום ושיתוף פעולה בין שני העמים ומצמיחה את ההתנגדות לכיבוש ואת המשך שפיכות הדמים האומללה והמכאיבה.

יש יותר מצביעות, חברי הכנסת, ככך שלאומנים מנהלים הסתה פרועה נגד המוני העם הערבי ודורשים להגביר את הדיכוי, לנקוט אמצעים נוספים ולערוך גירושים ומעצרים נוספים כשנופל קורבן מצער, צעיר יהודי, כאן או שם — ובו בזמן הם לא רק מתעלמים אלא מצדיקים למעשה את הרצח היומיומי של ילדים, תינוקות, נשים וגברים פלשתינים, רצח המתבצע במסגרת מדיניות הכיבוש והדיכוי שמנהלת ממשלת ישראל.

כוואב לנו ומצער אותנו כל דם הנשפך במצב האומלל הזה. יקר לנו דמם של יהודים וערבים כאחד. לכן קריאתנו היא לשלום לשני העמים יחד. שום כוח, שום דיכוי, אינו יכול לחסל את מאבקו של העם הערבי הפלשתיני, והוא לא יכיא ישועה לעם ישראל, לא לירושלים.

— הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, וזכרוננו לברכה, ומצב הביטחון בירושלים ובכבישי הארץ; הודעה על פטירתו של חבר הכנסת לשעבר משה אונא וזכרוננו לברכה —

אין עוד הכרזה כמו זו כדי לומר: אין ברירה אלא להיכנע לטרור. זוהי משמעות הדברים, שיש רק דרך מדינית. זוהי כניעה של מדינה למגמות של טרור. הגיע הזמן להפסיק לומר את הדברים האלה.

אני קורא מכאן פעם נוספת לאחראים לביטחוננו, לרשויות הביטחון הנאבקות נגד הטרור המתמשך הזה, שייטלו על עצמם את המשימה של חיסול מרכזי הטרור בירושלים — מרכזי הטרור הפועלים במשרדים השונים של העיתונים הערכיים, של ארגונים וולונטריים שונים המהווים מסווה, וכבר לא מסווה כי הם פועלים בגלוי כמקורות המרכזיים של תכנון הטרור, עידוד הטרור, הצדקת הטרור.

אותם חברי כנסת ואישי ציבור העולים לרגל אל מי שמנהלים את המשרדים האלה, לפגישות אתם, לא רק מבזים את הכבוד הלאומי הישראלי ואת עצמם, אלא על-ידי כך הם נותנים עידוד לקיומם של מרכזים אלה, וממלא גם לטרור הרצחני האש"פי.

ייקחו את הדברים האלה ברצינות טרם נצטרך לשוב ולדבר מעל במה זו על מה שהתרחש בירושלים ובמקומות אחרים, ולבכות שוב את מתינו, את הנרצחים ולומר: השם ייקום דמם.

יבוא קץ לטרור אם יכריזו על מגמה כזאת, לפחות מי שאחראים לכך מטעם מדינת ישראל.

### ד. הודעה על פטירתו של חבר הכנסת לשעבר משה אונא, וזכרוננו לברכה

יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט בכנסת השנייה והשלישית, החמישית והשישית.

היה סגן שר החינוך והתרבות; היה ממייסדי תנועת תורה ועבודה, ומראשי הקיבוץ הדתי.

הלווייתו של משה אונא ז"ל תיערך מחר בקיבוץ, קיבוץ שדה-אליהו. יהי זכרו ברוך.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)

### ה. הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, וזכרוננו לברכה, ומצב הביטחון בירושלים ובכבישי הארץ

תושבי ירושלים מאמין בירושלים המאוחדת והשלמה, בריבונות ישראל עליה; בירת מדינת ישראל ומרכזו של העם היהודי על כל זרמיו.

שמעתי את דברי חבר הכנסת דדי צוקר. אני רוצה לקרוא ממצע ר"צ לכנסת השתים-עשרה. כך לא נאמר במצע של ר"צ. שם נאמר: "ירושלים בירתה של מדינת ישראל לא תחולק עוד. מעמד הקבע של העיר, כפי שייקבע בהסכם השלום, בהתחשב בזיקות המיוחדות לעיר, דתיות ולאומיות".

יש לנו אפוא ויכוח עם חבר הכנסת דדי צוקר ועם דומיו גם בנושא של ירושלים. אנחנו רואים את ירושלים כעיר פתוחה ומודרנית, בעלת צביון מיוחד, הנהנית מיוקרה רבה בעולם. במשך 14 חודש ויותר יש התקוממות, אינתיפאדה, בישראל. יש לה השלכות. אבל למרות זאת, לא הפכה ירושלים למוקד האינתיפאדה, כפי שאולי רצו אויבינו. אנחנו ממשיכים לנהל את העיר, תוך כיבוד הזכויות של כל התושבים, גם הנוצרים והמוסלמים. אנחנו מקיימים ומכבדים את הזכויות בלא הבדל

לתומו בכל מקום בארץ-ישראל, וודאי בירושלים בירת ישראל, ואין חייו מובטחים.

חבר הכנסת דדי צוקר ציטט את שר הביטחון שאמר: האינתיפאדה אינה טרור; יש לה רק פן של טרור, אבל היא אינה טרור. אלא מה היא? הוא אמר: מאבק לשחרור לאומי. הטרור הערבי האש"פי המתמשך איננו מאבק לשחרור לאומי ומעולם לא היה כזה, אלא הוא מאבק לעקירת הלאומיות היהודית מארץ-ישראל. הטרור הזה, הבא לידי ביטוי גם באינתיפאדה, מגמתו היא להביא לעקירת האומה היהודית מארץ-ישראל, לעקירת העצמאות היהודית מארץ-ישראל. צריך לומר את הדברים בצורה ברורה.

נאמר פה, ובצדק, שהטרור הזה מוצא את ביטויו לפעמים בצורה מתוכננת של שליחי רצח הנשלחים ולפעמים על-ידי חוליות מזדמנות. אכן, נכון הדבר. אם בצורה זו ואם בצורה זו, הלוואי זה מוכיח את אופיו של הטרור הזה — לא רק תכנון אלא גם משהו מזדמן, ורק לרצח יהודי משום שהוא יהודי. מזדמן יהודי — יש רצח. לא רק טרור מתוכנן.

אני קורא לשר המשטרה, כפי שקראתי לשר הביטחון בהזדמנויות אחרות, כפי שאני חוזר ומוזהיר מעל במה זו מפקדים בכירים בצה"ל — שלא להמשיך לומר את הדברים המנוצלים לעידוד הטרור, את הדברים המעידים על כניעת מדינת ישראל לטרור, אותם משפטים האומרים שאי-אפשר לחסל את הטרור בדרכים צבאיות או בדרכים משטרתיות. הלוואי

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, עלי למסור הודעה מצערת. אני מבקש מכולם לקום.

אני מודיע בצער על פטירתו של משה אונא, וזכרוננו לברכה.

משה אונא נפטר היום אחרי מחלה. היה חבר הכנסת מהכנסת הראשונה עד הכנסת השישית, ועד ככלל; היה

היו"ר ג' גדות:

אנחנו חוזרים לדיון על הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, וזכרוננו לברכה, ומצב הביטחון בירושלים ובכבישי הארץ.

רשות הדיבור לחבר הכנסת עמנואל זיסמן, ואחריו — לחבר הכנסת ראובן ריבלין.

עמנואל זיסמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הרצח השפל והמתועב של החייל שלמה כהן, וזכרוננו לברכה, ליד שערי-ציון ועזע את כולנו. אני משוכנע שמשטרת ישראל וגורמי הביטחון ימצאו את הרצחנים וימצו עמם את הדין, ובמהרה.

כולנו מאוחדים בגיננו הנמרץ והתקיף ביותר של מעשה שפל זה. אנחנו שולחים מכאן את תחנומינו הכנים למשפחה השכולה. בבניין ציון וירושלים תנוחמו.

חברי הכנסת, רוב גדול בעם ורוב גדול עוד יותר של

— הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, וזיכרונו לברכה, ומצב הביטחון בירושלים וככבישי הארץ;  
— הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת —

שהיתה מאז מעשה הרצח המתועב האחרון עד למעשה הרצח האחרון ממש. הסיבה למיעוט המקרים היא גם הדרך שבה מנוהלת העיר — על בסיס העיקרון של דו־קיום, של קור־רוח, של סובלנות ואחריות ותבונה פוליטית, תוך התחשבות של הרוכ במיעוט, ברגישות ומתוך כיבוד הייחוד הדתי והתרבותי של האוכלוסיות השונות בה. יש התחשבות בצרכים המיוחדים שלהם, מתוך אמונה וביטחון שזאת הדרך להבטחת שלום ירושלים ושלום תושביה כולם.

אני חושב שזה הזמן לקרוא לממשלת ישראל, גם לפני הדיון בתקציב הממשמש ובא, לעשות מאמץ לאומי משותף ומרוכז, כדי לחזק את מעמדה המיוחד של ירושלים, כדי לחזק את התשתית הכלכלית וכדי לאפשר לעיר הזאת, שהיא העיר הגדולה בישראל, גם מבחינת האוכלוסייה וגם מבחינת השטח, להתפתח ולשגשג ולהפוך אכן שואבת לעלייה מבפנים ולעלייה מבחוץ. התבשרנו לאחרונה, שהרוכ היהודי בעיר נשמר, בעיקר בשנה־שנתיים האחרונות, אבל, רצוננו הוא שהרוכ הזה יהיה רוב יצרני יותר, לכן צריך לעשות גם את הנדרש בתחום הכלכלי והחברתי, כדי שירושלים תהיה פרודוקטיבית יותר ומשגשגת יותר.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת עמנואל זיסמן. חבר הכנסת ריבלין, אנא, דקה.

דת, לאום ואזרחות; את המעמד הדתי המיוחד של המקומות הקדושים לאסלאם ולנצרות; מקפידים על חופש גישה למקומות הקדושים ועל חופש הפולחן הדתי. עושים מעט ולא די, אבל עושים גם להשוואת השירותים לתושבים אלה. אבל, היעד המרכזי שלנו הוא ביסוס האחדות והבטחת השלמות של ירושלים כירת ישראל ותוסנה של הרקמה החברתית, המהווה יסוד לחיי בניין ויצירה בעיר הזאת.

לכן, אני רוצה להביע הערכה ותודה למשטרת ישראל ולכוחות הביטחון, העושים למען שמירת הסדר הציבורי התקין, נוקטים פעולות שונות ומגוונות — ומתחילת האינתיפאדה עד המשכה חל שינוי — פועלים להבטחת ביטחון הקבע והביטחון השוטף. הם נאבקים יחד אתנו והם צריכים להיאבק יחד אתנו — זאת הבעיה, חבר הכנסת דרי צוקר — נגד גילויי ההסתה, האלימות והטרור המופעלים נגדנו ונגד האוכלוסייה הערבית בירושלים. המשטרה שומרת על זכויות הפרט ופועלת על־פי שלטון החוק ובהתאם לעיקרון של שוויון התושבים בפני החוק.

אני חייב לומר, שאת זאת אי־אפשר להשיג — הובאו פה דוגמאות. חבר הכנסת רפאל איתן הביא דוגמאות מבירות אחרות בעולם — אי־אפשר להשיג זאת, אלא במאמצים ביטחוניים. שמענו מה אמר שר המשטרה על המקרים החמורים, החריגים שהיו, אבל המעשים, ועל ההפסקה הגדולה

## 1. הודעת יושב־ראש ועדת הכנסת

ומשפט — אשר דנה בהצעת החוק ככנסת האחת־עשרה —  
לדין בוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ג' גדות:

תודה ליושב־ראש ועדת הכנסת. חברי הכנסת, כשני הסעיפים האחרונים מדובר בהקמת ועדה מיוחדת ובהעברת הצעת חוק לוועדת העבודה והרווחה. כשני המקרים האלה דרושה הצבעה והסכמה של חברי הכנסת. אני מצביע ראשית על עניין הקמת הוועדה המיוחדת.

ה צ כ ע

הצעת ועדת הכנסת להקים ועדה מיוחדת, כפי שהביא יושב־ראש ועדת הכנסת, נתקבלה.

היו"ר ג' גדות:

הוחלט להקים ועדה מיוחדת.

אנו עוברים עתה לעניין השני: העברת חוק חוזה עבודה, התשמ"ה — 1985, לוועדת העבודה והרווחה. מי בעד העברת החוק לוועדה? מי נגד?

ה צ כ ע

הצעת ועדת הכנסת להעביר את הצעת חוק חוזה עבודה, התשמ"ה — 1985, לדיון בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ג' גדות:

אני קובע שהחוק הועבר לוועדת העבודה והרווחה. אני מודה ליושב־ראש ועדת הכנסת.

היו"ר ג' גדות:

נבקש מיושב־ראש ועדת הכנסת למסור הודעה.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעה הזאת:

א. ועדת הכנסת החליטה בישיבתה ביום ט"ז באדר א' התשמ"ט, 20 בפברואר 1989, לקבוע את ועדת הפנים ואיכות הסביבה לדון בנושאים האלה: 1. מצבם של ערביי ישראל — הצעה לסדר־היום מטעם חבר הכנסת נואף מסאלחה; 2. העלייה ברמת הפשיעה בשנת 1988 — הצעה לסדר־היום מטעם חבר הכנסת אוריאל לין.

ב. הכנסת החליטה בישיבתה ביום ט' באדר א' התשמ"ט, 14 בפברואר 1989, לבקש מוועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעות לסדר־היום בנושא "תופעת ההתעללות בילדים" — מטעם חברי הכנסת חנן פורת, עדנה סולודר, דוד צוקר ושלמה דיין. ועדת הכנסת החליטה, בישיבתה ביום ט"ז באדר א' התשמ"ט, 20 בפברואר 1989, בהתאם לסעיף 17 לחקנון, להעביר את ההצעות הנ"ל לדיון בוועדה מיוחדת. הוועדה תמנה שישה חברים בהרכב זה: חברי הכנסת יצחק לוי, דוד ליבאי, רן כהן, עדנה סולודר, צחי הנגבי ויואש צידון. יושב־ראש הוועדה יהיה חבר הכנסת יצחק לוי.

ג. בהתאם לבקשת הממשלה להחיל דין רציפות על הצעת חוק חוזה עבודה, התשמ"ה — 1985, החליטה ועדת הכנסת בישיבתה היום להעביר את הצעת החוק האמורה מהוועדה המשותפת של ועדת העבודה והרווחה וועדת החוקה, חוק

## ז. הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, זיכרוננו לברכה, ומצב הביטחון

### בירושלים וכנכשי הארץ

בזמני לכל ערביי ירושלים לאמור: אם רוצים אתם לחיות אתנו בשלום, שומה עלינו, חובה עלינו לספק לכם את כל השירותים. שומה עלינו לתת לכם ובדידכם את כל האמצעים הקיימים לתושביה היהודים של ירושלים. אבל דיר-באלכ, מי שיעז לקחת את הדבש ולתת לנו את העוקץ, חלילה לנו מלנקוט כלפי מדיניות של טרנספר, אבל אנחנו פשוט נגרש אותו מתוך העיר שבה אנחנו מבקשים לחיות בשלום יהודים עם ערבים.

אדוני היושב-ראש, יש לפעול ולעשות כמה פעולות. ראשית כול, אני מבקש להצטרף לקריאתו של חבר מועצת העיר ירושלים, חבר הכנסת עמנואל זיסמן, המברך את משטרת ישראל על פעולתה הרבה והמסורה בירושלים. עם זאת, המשטרה יכולה לפעול עוד רבות על-ידי נקיטת אמצעי מניעה מכוונים בתוך מוקדי ההסתה, והם קיימים בירושלים, ולא צריך להתנהג אתם בכפפות של משי, משום שאנחנו עולים בהרשם ואנחנו ברי-לבב.

המשטרה חייבת להקצות משאבים לירושלים, ממשלת ישראל חייבת להקצות משאבים למשטרת ישראל כדי שהיא תפעל כך שיהודים לא יפחדו ללכת בתוככי ירושלים.

יש לנקוט פעולה נוספת: כאשר הערבים סוגרים את השווקים בשעה הנוחה להם, אני ממליץ בפני עיריית ירושלים לאפשר לרוכלים יהודים לבוא ולפתוח עסקים, כסטות, באותם מקומות שבהם ערבים מבקשים לסגור את עסקיהם על-פי רצונם המשתנה מדי יום ביומו.

אני מבקש להבהיר לכל בני דודינו הערבים תושבי ירושלים, שגישה למקומות הקדושים צריכה להיות שווה ליהודים ולערבים; עוד לא היה ערבי אחד שנפגע בדרכו להתפלל בהר-הבית.

יבינו ערביי ישראל, כי לעולם לא נוותר על ירושלים. יוותרו הם על רעיון המדינה הפלשתינית, שהקמתה עלולה, חלילה, להיות צעד לחיסולה של המדינה הציונית. מלחמת הפלשתינים במדינה הציונית אינה מתחילה ואינה נגמרת בירושלים. תוכנית הכוב האשפ"ית מדברת אל העולם, ולצערי הרב, גם אל חלק מהציבור הישראלי המתפתה להאמין לה; תכליתה, חברי הכנסת, שלבים בהגשמת האמנה הפלשתינית. קודם כול 242, אחר כך 338, אחר כך ירושלים, אחר כך 181, אחר כך זכות השיבה ואחר כך חיסול הישות הציונית בהתאם לאמנה.

צדק חבר הכנסת דדי צוקר, ואני חוזר ואומר: ירושלים היא חלק מהאנטיפיאדה. ניצחונה בארץ-ישראל הוא גם ניצחונה בירושלים. המסקנה הברורה היא, שהשמאל הישראלי צריך להרהר שנית: האם הרצח המתועב בירושלים, שהוא רצח פוליטי לכל דבר, איננו מעלה הרהורים נוספים בקשר למגמותיהם האמיתיות של אנשי אש"ף? תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

תודה לחבר הכנסת ראובן ריבלין. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחבר הכנסת חנן פורת.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדובר באירוע קשה, כאב, חמור, ואין מלים שיהיו חריפות דיין לתיאור הרצח הזה.

הכנסת איננה נחלקת על עוצמת גינוי המעשה; הכנסת איננה נחלקת על מידת ההשתתפות בצער המשפחה והידידים;

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, אנו חוזרים לדיון בהודעת הממשלה. רשות הדיבור לחבר הכנסת ראובן ריבלין, ואחריו — לחבר הכנסת חיים אורון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי מבקש אני לציין שלוש עובדות: 1. הכול מסכימים — והכול הן המפלגות הציוניות על מצעיהן — שירושלים בירת ישראל תישאר בלתי מחולקת לעולם כבירתה של מדינת ישראל; 2. מדינת ישראל כריבון היא השליט האחראי לביטחונה, לשלמותה ולרווחתה של כל תושבי העיר, בלא הבדל גזע, דת ולאום; 3. לשמחתי הרבה, ערבים תושבי העיר ומבקרים תושבי יהודה ושומרון מסתובבים בעיר בלא פחד ומורא. יהודים, אדוני היושב-ראש, פוחדים להסתובב בירושלים.

19 שנה חיינו כאן בירושלים עם הערבים מתוך הבנה שלנו ושלם, כי עיר זו לא תחולק עוד לעולם, והיא תישאר לעולם בירתה של מדינת ישראל. לאחר 19 שנה, עם פרוץ האינתיפאדה, התחילו גם ערביי ירושלים להאמין, ועל כל פנים התחילה להתגבש להם האמונה וגם ההרגשה, כי ניתן לחלק את העיר. שכן, לצערי הרב, יש להם תחושה שהיהודים הפסיקו להאמין במה שהם אומרים. הם מחזקים למעשה את דבריו של חבר כנסת דדי צוקר שאמר: נכון. אצלו היתה זו אולי פליטת פה, אבל הטעות הפרוידיסטית הזאת היא טעות הנובעת מתוך התחושות שלו, מתוך האמונות שלו ומתוך ההטפות שלו. שירושלים היא חלק מהאנטיפיאדה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אם ערבייה הגרה בתלפיות-מזרח, הלוא היא ג'בל-מכבר, לוקחת את ילדיה בבוקר ל"טיפת חלב" בשכונה, משתמשת בכל השירותים שהוקמו והועמדו על-ידי הממשלה ועל-ידי עיריית ירושלים לרשות הציבור ולרווחתו, ואחרי-הצהריים, כאשר ילדים יהודים משחקים בפאתי השכונה, היא שולחת את ילדיה, ואולי גם היא עצמה הולכת להשליך אבנים לכיוון אותם ילדים.

אדוני שר המשטרה, השכונה הידועה בשם הערבי עיסויה, הלוא היא צמרת-הבירה, הלוא היא הר-הצופים — מהווה היום "פתח-לנד". יהודי המוזמן לבר-מצווה או לביקור בגבעת-הצרפתית, מזהירים אותו תושבי השכונה לכל יטעה בדרך שמא ייקלע, חס וחלילה, לתוך הכפר עיסויה, ואז הוא מסתכן בנפשו כאילו נכנס ללוע הארי. ולא די בזאת, אנשים בעיסויה, שכונה בתוככי ירושלים, בשטח השיפוט שלה, עומדים במצוק שכפאתי שכונתם ומשליכים אבנים בלא מורא ופחד על מכוניות של יהודים הנוסעות ליישוב מעלה-אדומים, שבעתיד הלא-רחוק, אני מקווה, יהפוך לחלק מירושלים רבת.

לאחר שבמשך 100 שנה הם חיו בלא כל תכנון, הם מבקשים מאתנו עכשיו לאשר להם תוכניות בניין ערים. בצדק, בשכל טוב ובשוויון עיריית ירושלים מעמידה להם מהנדסים ומתכננים כדי שיבואו וישפרו את רמת חייהם בכפר, לרווחת התושבים שם. הם מנסים לינוק ולהשיג את כל הטוב שהם יכולים להשיג משלטון מדינת ישראל על ירושלים, ולאחר מכן התנהגותם מופקרת במסגרת המלחמה הלאומית המתקיימת בתוככי ירושלים.

אדוני היושב-ראש, כחבר מועצת העיר ירושלים כתבתי

שזכותו של כל חבר הכנסת להשתמש בדוכן, כל עוד הוא שומר על הגינות, כדי לומר את כל מה שהוא רוצה לומר. אם אתם רוצים שאהיה צנוור, לא אהיה צנוור חד-סטרי, אצטרך להיות צנוור בכל הכיוונים. סביר מאוד להניח, שדווקא אתה, כנציג סיעה קטנה יותר, לא תחשוק בכך. אי לכך, אני מציע שלא תקראו להתערבותו של היושב-ראש כל עוד היושב-ראש המסוים, או כל יושב-ראש אחר, נותן לכם את האפשרות להתבטא באופן החופשי והדמוקרטי ביותר. אנא, המשיך בדרכך.

**חיים אורון** (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
כבוד היושב-ראש, הזכות הזאת מוקנית לנו, אבל אני מפסיק את הוויכוח עם היושב-ראש.

**היו"ר ג' גדות:**  
תקרא את התקנון.

**חיים אורון** (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
כסדר, אני מפסיק את הוויכוח עם היושב-ראש.

אני רוצה להתמקד בטענות העיקרי שלי ולא לחרוג ממסגרת הזמן. הוויכוח הקיים בתוכנו מתחבר גם אל הוויכוח על אופן התנהגותנו בשטחים וגם אל הוויכוח על המידה, אף שכולנו או רובנו רואים בירושלים איזו ישות ייחודית בתוך המסגרת של הסכסוך הזה ולא חבל ארץ אחד מחבלי ארץ-ישראל שיש בינינו ויכוח גדול איך צריך לנהוג בהם — הערתי את הערתי זו לגבי אופיו של הוויכוח הציבורי דווקא מתוך תחושה שהוא עומד להתחיל בתקופה הקרובה, והוא יחרף לגבי שאלות אמיתיות, כי המחלוקת היא אמיתית, הכיוונים נעשים קוטביים יותר ויותר וכל אחד מהמחנות החוצים את העם בטוח שהאמת שהוא מבטא אותה היא הדרך הנכונה גם לשלום וגם לכיטוח. משום כך אני חושב שחובה עלינו כאן להיזהר מסוג האירועים שהיה פה בראשית הדיון. חשוב שהם יהיו מעטים ככל האפשר, ושנאחזו ננסה למקד את הדיון, לא נלהיט יצרים ולא ננסה להטביע חותם חמור מאין כמוהו — משום שאילו הייתי מפרש כפשוטן את האמירות של חבר הכנסת איתן, הרי לא ניתן כמעט להאשים משהו מאתנו בבית הזה בהאשמה חמורה יותר.

אני מקווה שההסתייגות שהבעתי כאן איננה מייצגת רק סיעה מסוימת או חלק מסוים של הבית. אני מקווה שההסתייגות הזאת שותפים כל חברי הכנסת, מעבר לעמדות השונות שהם מבטאים בוויכוח לגופם של דברים.

**היו"ר ג' גדות:**  
תודה לחבר הכנסת חיים אורון. רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת, ואחריו — לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

**חנן פורת** (המפלגה הרחבת הלאומית):  
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני שב עתה מהעיר העתיקה. סמוך לשער-ציון, לפני חומות העיר, במקום שידע קרבות עקובים מדם כמלחמת השחרור וזכה להיגאל כמלחמת ששת-הימים, התקיימה עצרת זיכרון רבת משתתפים לשלומי כהן, ה' ייקום דמו.

יש לומר, שהתחושה שם וההוויה החיה שם היו שונות מאוד ממה שמתרחש כאן, בין כותלי הכנסת הרפודה, החמימה, הריקה, וכמעט הייתי אומר האדישה הזאת.

ואכן, שם הרגשתי שבתוך עמי אני יושב, עם הכאב, עם הזעם ועם העוז. ושם גם, שעה שספדנו לשלומי, קראנו פסוקים ספורים עליו, ככה: "נשבע ה' ולא ינחם, אתה כהן לעולם, על

הכנסת, כך נראה לי, איננה נחלקת גם — אף שיש מי שמנסה לחלק אותה — לפי מידת הרגישות והאחריות והנכונות לשאת בנטל של הבטחת ביטחון תושבי ישראל ויכולתם להלך חופשי בשטח צהריים כשבת בירושלים.

אינני מסתפק בגינוי שגינה את הרצח הנתעב הזה פייצל אל-חסייני. אינני יודע אם הוא המנהיג הרשמי, ללא ספק אין הוא אדם מקרי בגדה המערבית ובוצע-עזה. יש משמעות לאמירתו, אך אין בה די.

אם אימננו רואה אש"ף את עצמו כנציג הלגיטימי של העם הערבי הפלשתיני, הרי גינוי המעשה הזה חייב לכוא מפיו. דווקא אנחנו, חברי הכנסת והזרמים בציבור הישראלי הרוצים ומוכנים לראות באש"ף שותף להידברות על פתרון של שלום ועצירת גלגל האלימות המתמשך, דווקא אנחנו חייבים להציג לפנינו במלוא החומרה את התביעה הזאת לגינוי ולהסתייגות ברורה מהמעשה שהתרחש בשבת בירושלים וממעשים דומים שהתרחשו בעבר — ואני יכול רק לקוות, אם ניתן להוסיף תפילה, שלא יתרחשו בעתיד.

אני רוצה להתייחס למה שהיה כאן בראשית הדיון: חשוב לכנסת לנסות ללמוד מה בעצם קרה. חבר הכנסת דוד צוקר אמר בראשית דבריו — ואני קורא מתוך הסטנוגרמה של הדיון, הנמצאת ביד: — — — — — השתלשלות הדברים שתוארה כאן בפירוט על-ידי השר, מציירים אירוע שבו אדם שהלך לתומו, ללא כוונה רעה — להיפך לתפילה, נפל קורבן לרצח מן הקשים — — — — — מן המסלדים — — — — — בהמשך דבריו — אני קורא שוב מהסטנוגרמה — בהקשר אחר לחלוטין, אמר: "האינתיפאדה היא חלק מהמבאק הלאומי בין שני העמים בארץ-ישראל — — — — — אם כן, יש לחזור בפעם האלף וחתך, וכנראה נחזור על-כך עוד אלפי פעמים ונאמר: גם האמצעים המשטרתיים-הדרסטיים ביותר וגם האמצעים הצבאיים-הדרסטיים ביותר לא יועילו לנו לאורך זמן. רק הפתרון הפוליטי הוא תשובה על האירוע, שהוא פוליטי ביסודו, שהוא פוליטי בעיקרו".

כל מי ששומע וקורא את הטקסט הזה מבין, שהכוונה לאינתיפאדה. לא הייתי מנתח את הטקסט הזה ולא הייתי מתייחס לנקודה הזאת אילו חשבתי שרק תקלה היא בידיו ובלשונו של חבר הכנסת מיכאל איתן, שלא הבין את דבריו של חבר הכנסת צוקר. גם הקריאות של החברים שניסו להעמידו על טעותו קלקלו לו את התחיה. — ההבנה היא תוצאה של שיטה, זאת החומרה הגדולה שבה. יש ניסיון לכרוך חלק בציבור הישראלי — וכבר כשכוע שעבר נשמע פה מפי חברת הכנסת גאולה כהן המושג "גיס חמישי", שהופנה כלפי חלק מחברי הכנסת. מי שהמושג "גיס חמישי" טעון אצלו באותו מטען שיש למושג הזה לא יכול לעבור על אמירות כאלה לסדר-היום.

אבל בדיון מהסוג הזה, כאשר דם הנרצח טרם יבש, האם נכנים את הוויכוח הזה על הדם לתוך ויכוח פוליטי הקיים בחברה הישראלית ונשתמש בו למטרה הזאת פעם אחת, שנית ושלישית — ואחר כך נדבר על הצורך להגיע להידברות ולהבנה בינינו?

נדמה לי שבמקרה זה מן הראוי היה שיושב-ראש הישיבה, מעבר למחלוקת הפוליטית, יעיר את ההערה, ואני חושב שהכוונה היתה ברורה מתוך הדברים. קיים בתוכנו ויכוח חמור מאוד — — —

**היו"ר ג' גדות:**  
חבר הכנסת אורון, אנא, מאחר שאתה פונה אלי, אעיר — ואני עושה זאת כבר בפעם השנייה: אני מאמין באמונה שלמה

השנה הזאת. יש לזווג עם תנועות הנעור תוכניות עלייה לרגל דרך כל השערים. והנה, עכשיו קרבים ימים, פורים, פסח וחול המועד — יש לדאוג לכך שלא תהיה פינה ברחובות ירושלים שבה יוכלו לומר: סמטה זו היא בארץ האינתיפאדה. יש להציף את ירושלים ביהודים במסגרת תוכניות לימודים, פורמליות ולא-פורמליות.

אני חושב שהדבר הזה אפשרי. ודומני גם, שיש לכך קונסנסוס, אלא אם כן יש מי שהחרדה והאימה כבר מביאות אותם למחשבה על הצורך בחלוקת ירושלים מחדש.

אני רוצה לסיים בכמה משפטים יקרים מאוד בעיני משירו של יצחק שלו, משורר שאוהב כל כך את ירושלים. ויזכרו הדברים האלה גם כלפי מי שחושבים שעלידי הטלת אימה עלינו ועל-ידי פגיעה בנו יוכלו לכבות את האהבה לירושלים עיר קודשנו. כותב יצחק שלו בביטוי כמארוטי: "כאיש המדבר באשה אדבר כך העיר, נכבדות ויקרות ורכות. אומר את המלים אשר הנה טובות מן הנשיקות, חמות מן הלטיפות". והוא מסיים את השיר הזה — המדבר על "שיטוט בתוך ירושלים", על "אראה לאורחי את יופיך", על הזימים, ההיכל, "באור דמדומיך אתגאה" — הוא מסיים אותו במלים הללו: "כי אני צעיר (אני עם ישראל), עוד אהליכה רעיתי כיום בו קראו לך יבוס". על שינוי עברו כל דברי הימים שבדם ובאש נכתבו. אני זקן, אומר עם ישראל; את כבר גם כן לא כל כך צעירה, ירושלים. ואף-על-פי-כן "אהיה נא כאיש השותק לאשה שחזרה משיבה לביתו, ואינו שואל לאשר עברה למן היום בו לוקחה מאתו. רק כלילה יראה את בכיה על כרו, יראה שרעות, צלקות". והרבה שרעות והרבה צלקות הוכינו בירושלים. "מעולם לא יקרה ככלילה ההוא בו ראה את פצעה בחיקו".

ואם בעקבות המכה שהוכינו, אם רציחתו של שלומי כהן, ה' ייקום דמו, באה מתוך הסברה שסבור מרצחיו, כי כך יתיעו אותנו מאהבת ירושלים ומדבקות בה — ההיפך הוא הנכון. ככל שנוסיף מכאוב, נוסף אהבה ונביא אותה לידי ביטוי, עד אשר תהיה ירושלים שלנו מקדש מלך עיר מלוכה.

היו"ר ג' גדות:

תודה לחבר הכנסת חנן פורת. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, לפני שלושה שבועות, ביום 1 בפברואר 1989, הקשיתי על שר המשטרה מעל הדוכן הזה בשאלתא על מצב הביטחון בירושלים. אמרתי, בין השאר: "מפקד שירותי הכבאות בירושלים מצוין, ששירותי ההצלה ותעוזתם של המציתים הולכות וגוברות. ההצחות הן רק סימן מעיד אחד על מצב הביטחון בירושלים, ובמיוחד בעיר המזרחית ובשכונות היתפר". חתירים וישראלים מדירים רגליהם מהעיר המזרחית, שהפכה להיות למעשה הכירה של פלשתינ האש-פית. האם אדוני השר מסכים עם ההגדרה הזאת? מה בדעתך לעשות כדי להחזיר את השליטה הישראלית בכל העיר ירושלים?"

שר המשטרה יצא בדברים המרגיעים הבאים: "התיאורים כאילו בירושלים אין גישה ליהודים לעיר המזרחית ותיירים מדירים את רגליהם לא מקובלת עלי". דברי שר המשטרה.

שר המשטרה ח' בר-לב:

גם היום, סע עכשיו ותראה כמה נמצאים שם.

דברתי מלכי-צדק. ה' על ימינך מחץ ביום אפו מלכים. ידין בגוים מלא גויות, מחץ ראש על ארץ רבה".

פרק זה נדרש בפיהם של חכמים על אברהם אבינו, איש החסד הגדול, רב המון גוים, זה שיוודע להכניס אורחים וזה שיוודע לנחם ולרחם, והוא גם יודע לעשות דין ונקמה בגוים; הוא גם יודע שיש שעה שבה צריכים להריק את החניכים, להזדרז, אפילו לעשות אנגריה בתלמידי חכמים ולקיים דין אמת ולשבור זרוע רשע. "מחץ ראש על ארץ רבה".

אדוני שר המשטרה, זו השעה לעשיית דין. אנחנו אומרים: נמצא את הדין — אבל זה לא אפשרי בשעה שמשותרי גיבול, הם ושכמותם, חבריהם ודומיהם, חופשים גם בשערי ירושלים, ובשעה שמי שמסיתים לאינתיפאדה, על גילוייה האלימים, הופכים להיות האנשים שאליהם עולים לרגל, להתרפק, להתחבק.

העיר הזאת צריכה להיות עיר של צדק, של דין, של אמת, ולא של רמייה וותרנות בסגנון נוצרי או ישמעאלי. אלה דברים פשוטים, אלמנטריים, דברים שכל אדם שיש אמת בלבבו חש אותם.

אבל, אני רוצה להוסיף דבר-מה, ודווקא את הדברים האלה הייתי מפנה. לשר החינוך, אילו היה כאן, ולא לשר המשטרה — אמרתי את הדברים האלה ביום-עיון שקיימנו בנושא החינוך. מורי ורבותי חברי הכנסת, יש היום אווירה בעם ישראל, בקרב חלקים גדולים ממנו, של חרדה, של פחד מלשוטט בחוצות ירושלים, בעיקר בעיר העתיקה, בסמטאות, באזור שער-שכם. כמעט מאן דבר שמייה של יהודי שיעז ללכת בגיא, בין הסמטאות. וזכרני כיצד, אחרי מלחמת ששת-הימים נהגנו לשוטט ברחובותיה של העיר הזאת באהבה, בשמחה, בחמה וברחמים, בדרך כוחל, בדרך להריהבית. ועכשיו?

הנה אנקודטה: לפני שבוע היו אצלי פה תלמידי כיתות י"ב של אחד מבתי-הספר במרכז הארץ. חבריה מצוינים. לאחר מכן, כששאלתי אותם מה תוכניותיהם, הם אמרו לי שהיה בכוננתם ללכת לכותל המערבי ולרובע היהודי, אבל המנהל מנע זאת מהם כיוון שאין להם אישור ביטחוני. דומני שסיפורי את הדברים הללו באופן אישי גם לשר המשטרה. חשתי צמרמורת ממש כששמעתי זאת, ואחר כך התברר לי, שאין זה מקרה יוצא דופן. יש היום מאות, אלפים ורכבות יהודים, ואולי מעבר לזה, שפשוט פוחדים להלך בעיר העתיקה. התשובה על כך, בחלקה, היא עשייה מוגברת, תקיפה יותר של המשטרה.

אבל, הגיעה השעה שעם ישראל יאמר לעצמו, ובאופן ממלכתי, שמערכת החינוך, המופקדת על חינוכם של בנינו, תאמר: לא תצלה מלאכתם של רוצחיו השפלים של שלומי כהן. הלא זאת היתה מגמתם, למנוע בעדנו מלשוטט בעיר הזאת, למנוע בעדנו מלהיות בירושלים כבכתי חיינו. לא תצלה מלאכתם.

אני קורא למערכת החינוך — ואין זו הצהרה לשמה, או פראזה ריקה, אלא זו קריאה שצריכה להתרגם לתוכנית קונקרטית — להפוך את בעיית ירושלים על כל חלקיה, על כל מחבקה, על כל ההיבטים האדירים שלה, לנושא במערכת החינוך: ירושלים כעיר שחוכרה לה יחדיו — עיר המחברת ישן וחדש, עיר עתיקה וחדשה; שעושה כל ישראל חברים; שמחברת ישראל, לב ישראל, לאביהם שבשמים. להפוך זאת לתוכנית חינוכית, מוחשית, ויזואלית — היסטוריה, מקרא, יהדות, מורשה, גם חברה ולאדם. יש לעלות לרגל לירושלים — כל בית-ספר, כל סמינר, כל מדרשה יעלו לירושלים במרוצת

רחבעם זאבי (מולדת):

אני כא בזה הרגע מהעיר העתיקה, מאותו טקס שסיפר עליי חנן פורת, וכל מה שאני אומר הוא אמת. אני מכיר את העיר העתיקה לא פחות טוב ממך, אולי טוב ממך, וגם את מצב הביטחון בעיר העתיקה אני מכיר טוב ממך, אדוני השר.

ובכן, כך המשיך שר המשטרה וענה לי ב-1 בפברואר: "בירושלים כל אדם יכול להגיע לכל מקום, לכל אתר דתי, לכל אתר היסטורי, ללא חשש וללא בעיות. זה שבחוקפה הזאת התיירות בישראל ירדה, זאת עובדה, ולכן יש פחות מבקרים, אבל כל אחד, כפי שאמרתי, יכול להגיע לכל פינה בירושלים". גם שלומי כהן, אדוני השר, הגיע "לכל פינה בירושלים", לאחר דתי.

שר המשטרה המשיך בחשובתו: "זה שיש מדי פעם בקבוק תבערה אחד או שניים בשבוע, מדי פעם אכן, מדי פעם דגל של אש", אלה זה עובדות, אבל זה מתרחש כשכונות הערביות שבשולי השטח הריבוני, ותייר וחושב ירושלים למעשה כמעט ולא מבחינים בזה" — גם שלומי לא הבחין בזה. "המשטרה מבחינה בזה", מוסיף השר, "המשטרה מדווחת ומטפלת".

שר המשטרה אמר: "בירושלים כל אדם יכול להגיע לכל מקום, לכל אתר דתי, לכל אתר היסטורי, ללא חשש וללא בעיות". שלומי כהן, זיכרוננו לברכה, רצה להגיע בשבת האחרונה לכותל המערבי, אך הסכין האש"פית ארבה לו בדרך. הבטחתו של השר, שאפשר להגיע לשם "ללא חשש, ללא בעיות" לא עמדה גם הפעם במבחן. שלומי נרצח ברם קר בידי בני עוולה, ומישהו הודרו לפרסם כי המשטרה קרובה מאוד לפענוח הרצח, כלומר, לתפיסת מבצעיו.

קיימת שיטה נלחזה של הרגעת הציבור והורדת המתח בקרביו באמצעות הודעות מהסוג הזה, כמו גם באמצעות הודעות על "כיווני חקירה אחרים" — כפי שעשו במקרה הרצח של שמעון אדרי, זיכרוננו לברכה, בצומת יקיר, וכפי שעשו לגבי אלברט גראסי, זיכרוננו לברכה, שנרצח בדרך לאלפיי-מנשה. על ה"תרגיל" הזה חזרו שוב הבוקר, בהודעה שכל תכליתה להסיט אותנו מההכרה שהרצח של גראסי היה פיגוע חבלני. נאמר שם: "החקירה לא הסתיימה, היא נמשכת". אם אומנם החקירה לא הסתיימה, מדוע אתם יוצאים שוב בהודעה?

אבל לשלומי כהן, זיכרוננו לברכה, עמדה זכות מיוחדת, ולא אמרו שחקרים בכיוונים נוספים. פשוט לא היה אפשר להרביק לו חשדות כאלה. מי שביקר בבית משפחת כהן בשכונת קטמון בירושלים וראה משפחת עמלים ישרת דרך ושומרת מצוות יכול היה להתרשם מהאב והאם, מהאחות ומהאחים ולרדת, שעליהם אי אפשר לטפול האשמות שווא.

ירושלים, בירת הנצח של עם ישראל ובירת מדינת ישראל; ירושלים, שאוחדה במלחמת המגן והישע של ששת-הימים; ירושלים, שחבורה לה יחידיו, הפכה לנגד עינינו מרכז הפעילות הלאומית והפעילות האלימה, זו של הטרור ושל האנטיפאדה. בירושלים יושבים מנהיגי אש"ף, כאן מוציאים לאור את עיתוני ההסתה בשפה ערבית, כאן מקיימים לשכות תדרוך לדיפלומטים ולאנשי מדינה זרים, כאן שולטים ברחוב פרחחיו של ערפאת, כאן שוכנים התיירות ושירותי התיירות, כאן מהלכים חופשי רוצחים משוחררי עסקת גייבריל הזכורה לדיראון.

משטרת ישראל והשר הממונה עליה אחראים לביטחון

בירושלים כולה, לרכות העיר העתיקה והעיר המזרחית, והם אינם ממלאים את חובתם. אינני יודע לומר אם הם לא-יודעים לעשות זאת או אינם רוצים לעשות זאת. בכל מקרה, התוצאה עגומה: איננו שולטים במזרח העיר וירושלים הפכה להיות בירת המדינה בדרך הפלשתנית-האש"פסטית.

מה שקורה בירושלים משפיע ומקרין על הארץ כולה, על אזורי יש"ע ועל "ישראל הקטנה". חבר הכנסת מיכאל איתן ואנוכי ביקרנו אמש ביישוב בית-חגי, מדרום לחברון, ושמענו את זעקתם של המתיישבים על חוסר האונים והמחדל המתמשך בהבטחת כביש ירושלים-חברון — באר-שבוע. ראינו את המכוניות הפגועות, את הזוגיות המנופצות. הקשבנו לביטויי הזעם של אמהות, שלידהן הם מטרות חיות לאכנים ולבכבוקים מדי יום, פעמיים ביום, בדרכם לבית-הספר ובשובם ממנו. המתיישבים תיארו בפנינו את אוזלת הדיד של צבאנו המפואר, שידיו ככולות כפקודת שרים ופרקליטים.

שלשום, ביום א' אחר הצהריים, הלכתי לצומת-גבעתי להיות עם המחפשים אחרי החייל הנעדר אבי ספורטס, ונדהמתי ממה שראו עיני: 72 שעות אחרי היעלמות החייל עדיין מתרכזים החיפושים במקום החטיפה המשוער ובסביבתו. ברצועת-עזה ובהרחרחון מפעילים רק גורמי מודיעין. הרי ההיגיון האלמנטרי מצביע על כך שהחוטפים והחטוף לא יישארו באזור הזה. אם החייל נחטף לצורכי מיקוח, הוא הועבר לרצועת-עזה או אולי להרחרחון, ואנחנו היינו צריכים לסרוק אותם מייד במסרק צפוף, תוך הכרות עוצר שיקשה את חופש התנועה שלהם. במקום זאת, מחפשים את השליינג מתחת לפנס הרחוב.

פניית משפחת ספורטס למשטרה כבר כלילה שבין יום חמישי לשישי בשבוע שעבר נדחתה על-ידיה, כי לפי הנהלים לא מחפשים נעדר לפני תום 48 שעות להיעדרו. נהלים אלה יפים לימי שלום, אפשר להבין אותם, הם באים להיפטר מפניות טרדניות. אבל כך צריך לנהוג כימים כאלה, במצב הביטחון שאנחנו נתונים בו, בנסיכות הפנייה של המקרה הנדון? זו התנהגות "מרוכבת", המוכרת לנו מתחומים רבים, הגורסת שיש "להיות מכוסה", לפעול לפי-הספר, לפי התקנון.

אילו פעלנו כך כל השנים, היה הטרור מדכור אותנו מזמן. מזלנו שהיו מפקדים ושרים, מפקדות ואנשים, שפעלו בתושייה, באלתור, ביוזמה, מעל ומעבר לתקנונים ולנהלים.

שני המקרים האחרונים, של חטיפת החייל בצומת-הודיה ורצח החייל בשער-ציון, באו עלינו כחלק ממלחמה שאנחנו נתונים בה. במלחמה אנחנו זקוקים למנהיגות טובה, מנהיגות של עם לוחם, מנהיגות העוסקת ברצינות בניהול המלחמה ולא במתן תשובות מרגיעות.

הרמטכ"ל שומרון אמר עם כניסתו לתפקיד, ש"הצבא צריך טלטלה". מה שקורה עכשיו בכבישי יהודה, שומרון ועזה אינו מעיד על טלטלה אלא על צבא שאוסרים את ידיו. על צבא הפחד מוועדות חקירה ומפקדונים, על צבא הבורח מעימות ומתנגשות כדי שלא יצטרך אחר כך להסביר. מי שרואה את המחסומים המדולדלים והמדובבלים בכבישי יהודה ושומרון, את החיילים המרושלים, את הלכלוך והאדישות, מי שפוגש חיילים המתאוננים על פקודות סותרות והפוכות שהם מקבלים מוכרח לצעוק צעקה גדולה אל הממשלה הזאת ועליה: התעוררו בטרם פורענות.

שר הביטחון ושר המשטרה, לאן אתם מובילים? אינכם רואים את הכתובת על הקיר? אם אתם עייפים או אינכם יכולים

הפלשתינים? אלא הוא "מה יקרה עם היהודים?". זוהי השאלה. וכאשר אנחנו מדברים על הצורך להיבדק ועל הצורך לפרוק את מעגל הקסמים של האלימות, של הטרור ושל האמצעים לפיזור ההפגנות האלימות בגדה, על כל המעגל הזה, שהוא כמו כדור של מתגלגל הגורר אותנו למקום שאיננו רוצים להיות בו; כשאנחנו מדברים על כל זה, אנחנו מדברים קודם כול על עצמנו. אנחנו מדברים כל הזמן על כך שלמדינת ישראל חשוב למצוא כל סדק שדרכו היא יכולה לצאת ממעגל הקסמים הזה.

בכל פעם שאני שומע את הדוברים של מה שנקרא "הימין" — לא כל הימין אבל חלק ממנו — אני חושב שיש כאן בעצם דרישה של חירשים ואילמים. הרי אנחנו לא באים כאן בשם זכויות וזרות לנו. אנחנו באים בשם הזכות של מדינת ישראל לחיות בשלום. העניין של הצורך לחיות בשלום והצורך לחפש אחר הדרך לחיות בשלום מתוך נכונות לפשרה הוא עניין קיומי לישראל יותר מכלל חברה אחרת. עתידנו קשור בעלייה, במניעת ירידה, בגששו כלכלי, בהיותנו כאן צומת דרכים ולא איתנועה מבודד. כל הדברים האלה פשוט לא ניתנים להגשמה בתוך מעגל הקסמים שאני מדבר עליו.

אני יודע שיש חששות רציניים מאוד. אגב, אני לא מזלזל באלה החוששים מתורת השלבים ומזכות הישיבה. אני גם לא מציע להתפרק מכווננו ומנשקנו ולהימנע מקיום צבא חזק.

אבל, אני רוצה להביא דוגמה קטנה אחת תוך כדי ויכוח עם מחנה ארץ-ישראל השלמה ולהיאחז בה דווקא היום, כששר החוץ שלנו נמצא בקהיר: כאשר חזר מנחם בגין והעלה את תוכנית השלום שלפני הידועה כתוכנית המסגרת של הסכמי קמפ-דייוויד, עוד לפני חתימת ההסכם המפורט, עלה כאן מר ארנס — ואני באופן אישי מכבד ומוקיר אותו — והסביר עד כמה מסוכנת תוכנית השלבים המצרית, עד כמה יהיה נורא ואיום לעם ישראל אם ניסוג מסיני ואין יטיל הדבר הזה על כבד על עתידנו הביטחוני. אני רוצה לומר שגם אז, בתשובתי על דבריו של חבר הכנסת ארנס, כתוארו אז, אמרתי לו: אני לא מבטל את החששות שלך. אבל, האם אין סיכון גדול יותר בהמשך הסטטוס-קוו? הרי אנחנו יודעים, כל אחד ואחד מאתנו יודע, שבחיים אין דרך המלך ואין הדרך הרעה; אין שחור ואין לבן. כל דבר יש בו מאזן של סיכונים וסיכונים, בעיקר במדינת ישראל, לדאבונו הרב. כמעט כל צעד שאנחנו צועדים, יש בו עניין של סיכוי וסיכון. אבל — כך ניסיתי לשכנע אותו — בהסכמי קמפ-דייוויד הסיכוי גדול מהסיכון. הסיכוי — אפילו אם לא יהיה הסכם שלום במובן המלא של המלה, כפי שכולנו רצינו שיהיה — היה מלכתחילה, לא רק היום במבט לאחור, יותר גדול מהסיכון של הנסיגה מסיני.

אותו דבר אני אומר היום, כאשר מי שהתנגד להסכמי קמפ-דייוויד נמצא בקהיר כאורחו של הנשיא מובארק ומעיד שהיתה שיחה טובה ביניהם, אותו דבר אני אומר לגבי הסיכוי להיבדקות עם הפלשתינים. הרי בלעדיותם לא יהיה שלום.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם הסיכוי להיבדק עם פלשתינים בא מירושלים, הרי הסיכוי הוא כמידת הסיכון. האם גם במקרה כזה הסיכוי, לדעתך, הוא רב מן הסיכון?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת ריבלין, בעניין ירושלים עמדת תנועתנו ועמדת האישית היא, שאין לחלק את העיר. היא חייבת להיות מאוחדת ותחת זיכרונות ישראלית.

לעשות את המוטל עליכם — פנו את מקומכם. הממשלה כולה נושאת באחריות למעשים ולמחללים. הממשלה כולה צריכה להסיק את המסקנות. תודה.

היו"ר ש' ארבל-אמלחלינו:

תודה רבה לחבר הכנסת זאבי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין. אחריו רשום אצלי "דגל התורה". "דגל התורה" — זה לא שם חבר הכנסת. אם כן, אחריו — חבר הכנסת מוחמד מיעארי.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין מלים לתיאור הזעזוע שעבר עלינו עם היוודע דבר הרצח הנפשע שבו קיפח את חייו שלומי כהן ז"ל בשבת, במקום שהוא פתוח לציבור, מוכר, ידוע. אין לנו אלא לקוות כי המשטרה תמצא ותעמיד לדין את האשמים במעשה הרצח המחריד, המזעזע והשפל הזה.

כמו חבר הכנסת אורון, גם אני שמעתי את הגינוי של פייצל חוסייני ולא הסתפקתי בו. דווקא אלה מאתנו המאמינים כי אין אפשרות להגיע להסדר של שלום, אלא על בסיס של הידברות עם הפלשתינים, ואשר קיבלו בברכה מסויגת ומתוך אמונה שהדברים אותנטיים את הצהרות ראשי אש"ף, היינו זכאים לשמוע גינוי חד-משמעי של מעשה רצח מסוג זה והיינו זכאים לקבל הודעה חד-משמעית, שדרך זו, דרך הרצח של אדם שכל חטאו היה היותו יהודי, היא דרכם של פורקי עול ולא של הציבור הפלשתיני. עם זאת, כאמור, את הגינוי שגינה פייצל חוסייני יש לראות בחיוב, ויש לקוות כי לא יישנה מעשה רצח מסוג זה וכי נעלה על דרך ההיבדקות.

אני רוצה לברך את המשטרה ואת שר המשטרה על פעולתם בירושלים. נכון, קרה מקרה חמור ביותר, אבל רק אדם שאינו מכיר את האילוצים שבהם עובדת המשטרה יכול לצפות שנוכח גילויים של שנאה ורצחנות בקרב אוכלוסייה עוינת תוכל המשטרה לתת תעודת ביטוח לכל מי שמצוי בירושלים או במקומות אחרים.

למשטרה בירושלים היה גם הישג שאסור לזלזל בו. היא עומדת פה בפני פרובוקציות קשות מאוד, בפני הפגנות אלימות והתפרעויות. למרות זאת, ההישג שלה הוא בכך, שהיא הצליחה להתגבר על ההתפרעויות וההפגנות האלה במינימום של שפיכות דמים. אני מאמין כי יש גם שר למדיניות כזאת.

אני שמעתי כאן דברים, בעיקר מפי חבר הכנסת מיכאל איתן, ולדעתי לא רק שקשה להתמודד ולהתווכח עם הדברים האלה, אלא שהם לא היו ראויים להישמע בהזדמנות זו. בעצם, אין לי דין ודברים עמו. אני רוצה להסביר, שאלה מאתנו החרדים לעתידים של שני העמים, היהודי והערבי, בארץ-ישראל, אינם אנשים נאיביים החושבים כי יד רכה או התקפלות מצדנו תביא פתרון. אני, על כל פנים, לא נמנה עם האנשים האלה. אין אנו גם אנשים שאינם מתקוממים, אינם נחזרים ואינם מזונועים מהשנאה וממעשי הרצח וגם מהמלים שהושמעו ומושמעות מפי לאומנים פלשתינים. אני מוכן גם לחתום על הדברים שאמר הסופר עמוס עוז, שבדבריו ימי תנועות השחרור הלאומיות לא היתה תנועה ברוטלית כמו תנועת השחרור הפלשתינית.

אין לי גם כל אשליות, כפי שמנסים תמיד לרמוז. כולנו גדלנו כאן והכרנו את הסרבנות הערבית והפלשתינית ואנחנו יודעים בזכות מה החזקנו כאן מעמד.

אולם, לא זה העניין; העניין אינו "מה יקרה עם

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אני ממליץ לפניך שלא לקבל את עצות חבריך לסיעה, ולכואב יחד אתי ולשמע דברים שונים מפי אנשים שיש להם מה לומר.

איני אומר לך, חבר הכנסת ריבלין, שתחילת הדרך מקורה בהסכם, ושוב, אם תרשה לי, אבאי דוגמה מתהליך השלום בין ישראל למצרים. כאשר עמד כאן, מעל הדוכן, נשיא מצרים, מר אנואר סאדאת, הוא אמר: בלי נסיגה כללית מכל השטחים הכבושים ומירושלים המזרחית אל תחלמו שיהיה שלום עם מצרים. אני זוכר זאת. בקרב חלק גדול מחברי הכנסת שררה אז מברכה. ואז אמר מנחם בגין, מנהיג מפלגתך, לכמה ספקנים בתוך מפלגתך: חכו, זו רק ההתחלה. כשיושבים ליד שולחן המשא-ומתן מוצאים דרכים להידבר, וזה כל סוד העניין.

חבר הכנסת ריבלין, זה כל סוד העניין. יש אולי סיכוי לשלום כאשר אתה מדבר, נוצרת אולי דינמיקה חיובית. כאשר אין לך שפה משותפת, שולחן משותף ודו-שיח משותף, אין שום סיכוי לשום דבר.

אני חושב בהחלט שירושלים היא בעיה, אבל לא רק ירושלים היא בעיה. למה אתה מדבר רק על ירושלים? המרחק בינינו, המתונים, לבין המתונים ביותר בקרב הציבור הפלשתיני גדול מאוד בכל הנושאים, אבל הוא לא נעדר בסיס לדו-שיח. יש הברל עצום בין השניים.

העולם כולו הולך היום להסדרים בזירות שונות שעד לפני כמה שנים לא היה בהן בסיס לדו-שיח, וכל מה שאני אומר לכם הוא: תנו סיכוי, תנו צ'אנס, תנו לנסות, זה הכול. ואני אומר זאת לא למרות הרצח המחריד וממתועב הזה, אלא דווקא בגלל מעשי רצח מסוג זה. תודה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי, ואחריו — לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, ואם הוא לא יהיה באולם — לחבר הכנסת חיים רמון.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מרשה לעצמי לקבוע, כי הצער שאני מביע על אוכדן חייו של המנוח שלמה כהן הוא צער שונה מהצער של רבים שדיברו לפני; כי הוא צער אמיתי וכן, וזאת בגלל העובדה שאני רואה בחיי אדם — כל אדם, ערבי-פלשתיני או יהודי-ישראלי — ערך עליון. לעומת זאת, צעקתם של אלה המתעוררים רק כאשר יהודי מקפח את חייו, ואילו חייו של ערבי-פלשתיני, צעיר או ילד, אינם מעוררים אצלם כל עניין או דאגה — מאבדת את כנותה ואת הממד האנושי שלה.

יתירה מזאת, יש מי שמזדרים לנצל את המעשה הטרגי להעלאת רדישות להגברת הדיכוי והמעשים המרבים קיפוח חיי אדם, אבל, אצל הצד השני, העיקרון צריך להיות כזה: מי שחיי אדם יקרים לו צריך להתייחס באותה צורה לחייו של כל אדם.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל מי שמנסה לבודד את המקרה המצער ממכלול האירועים ומהמצב השורר כיום, הן בירושלים והן בשטחים הפלשתיניים הכבושים — שבהם אנו יודעים על קטל, על גירוש, על הריסת בתים ועל מעצרים מצד אחד, ועל כמיהה לחירות, לשחרור, לעצמאות ולנכונות

להקרב, מצד אחר — אינו רואה את המתרחש, או שאינו רוצה לראות, והוא חי בגן-עדן של שוטים.

כבוד היושב-ראש, המאורעות בשטח, ההתפתחות וההתפכחות בזירה המזרח-תיכונית והעולמית חייבים לפקוח את העיניים ולא להגביר את העיוורון. הבה נראה את העובדות בשטח כהווייתן, ואני יכול להצביע על עובדות אלה:

א. האינתיפאדה הפכה להיות העובדה הבסיסית בחיי התושבים באזור, ומי שעוד משתעשע בתקווה לחסל אותה, בלי פתרון מדיני שיבטיח את זכויות העם הפלשתיני — חולם בהקיץ.

ב. מי שחושב, שאפשר להמשיך את הכיבוש, ושהוא יכול לכלכל את צעדי עולמי מנוחות — גם הוא חולם בהקיץ. סופו של הכיבוש התחיל בעצם עם פרוץ האינתיפאדה, שהיא המאבק לשחרור ולעצמאות לאומית.

ג. המדינה הפלשתינית כבר קמה, למעשה, לצדה של מדינת ישראל, לפחות לגבי העם הפלשתיני ולגבי רוב המדינות והעמים בעולם.

לפיכך, המאמץ הפוליטי והאנושי צריך להיות מופנה כיום להסדרת היחסים בין שתי המדינות השכנות, מדינת ישראל ומדינת פלשתיין, כאשר שני חלקי ירושלים, המערבי והמזרחי, הם בירותיהן של שתי המדינות, וזאת במקום לבזבז את המאמץ על עצירת תהליכים היסטוריים ועל התנגדות לקול הצדק והשלום, הנשמע מכל קצוות תבל.

כבוד היושב-ראש, חבל רק שמאמצים אלה, העומדים כמכשול בדרך השלום, יסיפו קורבנות וסבל מיותר לשני העמים. אולם, שלום בין מדינות ועמים אינו מעשה של חסד או מעשה של נדבה שמעניק צד אחד לזולתו. שלום הוא אינטרס של כל המדינות ושל כל העמים, וכולנו חייבים לראות בו אינטרס חיוני של מדינת ישראל, וחבל שרבים בממשלה ובכנסת אינם מסוגלים עד היום להבין עובדה זו. כאשר התהליך ייכפה עליהם, אולי יבינו, באיחור זמן, כמה גדולה היתה אשמתם וכמה גדולה היתה אחריותם לקיפוח חיי אדם.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

תודה רבה. חבר הכנסת דראושה — איננו באולם. חבר הכנסת חיים רמון — מוותר. ובכן, חברי הכנסת, הדיון תם. רשות התשובה לשר המשטרה. בבקשה.

שר המשטרה ח' ברילב:

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני רוצה להביע את השתתפותי בצער המשפחה של שלמה כהן, זיכרוננו לברכה. שלא ידעו עוד דאבה.

כדיון הזה דיברו נציגי סיעות האופוזיציה מימין ומשמאל והביעו את דעותיהם הקיצוניות. יש להם פתרונות. הסיעות מימין — פתרון של כוח, תגרש 100 צעירים בעקבות רצח קשה לפענוח ופתרת-את הבעיה. משמאל — תקים מדינה פלשתינית, תנהל משא-ומתן עם אש"ף ופתרת את הבעיה.

אם כן, אני רוצה לומר, ששום פתרון קיצוני ושום קיצוניות, לא שלנו ולא של הצד הערבי, לא יביאו להרגעת הרוחות ולא יביאו לידי הסכמים והסדרים פוליטיים. ראינו את אש"ף עם העמדות הקיצוניות שלו, ראינו מה הוא גרם לפלשתינים ולאן הוא מוביל אותם. מולנו הוא, שהגורמים הקיצוניים שלנו אינם יושבים בממשלה. זה המול. אומנם חבר הכנסת זאבי עושה טרנספר גם לממשלת ישראל, הוא רוצה שהיא תלך, אבל כינתים יש לו רק שני חברי כנסת.

רחבעם זאבי (מולדת):

זה לא עושה אותך צודק.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל אל תשווה. אי אפשר להשוות.

שר המשטרה ח' בר-לב:

את מה?

מיכאל איתן (הליכוד):

הם נוקטים פעולות טרור. אתה אומר: יש אש"ף ויש "מולדת". זאת השוואה?

שר המשטרה ח' בר-לב:

ההשוואה היא הקיצונית, והקיצונית אינה יכולה להביא לשום פתרונות. היא יכולה רק לדרדר את המצב.

רחבעם זאבי (מולדת):

יש לך פתרונות אחרים?

שר המשטרה ח' בר-לב:

תיכף אנכי לך.

מי שחושב שיש איה מהלך מסוים, איה צעד מסוים שיפתור את הבעיה, מי שחושב שבדפיקה על השולחן אפשר לפתור את הבעיה — פשוט מתעלם מן המציאות. עובדה היא, שמראשית ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל היו לנו כמעט בכל שנה כמה התנגשויות מזוינות. כמה פיגועים, כמה קורבנות. אני לא זוכר שנה, לפני מלחמת ששת הימים, אחרי מלחמת ששת הימים, לפני האינתיפאדה, בזמן האינתיפאדה, שבה לא קרה משהו, שלא נאלצנו לקבור קורבן. אינני אומר שזה גורלנו עד בוא המשיח. מה שאני אומר הוא, שאין פתרונות קלים. אין מציאות של דפיקה על השולחן והבעיה נפתרה. מה שדרוש, קודם כול, היא ראייה מפוכחת של המציאות שבה אנו חיים.

הבעיה שעמה אנו מתמודדים היום אינה בעיה צבאית. זוהי בעיה פוליטית ובעיה חברתית. לכן, אינך יכול לפתור אותה בכוח. אתה יכול לפתור את הבעיה תוך נקיטת מהלכים שיפרקו מתחים, שיכינו מחדש אמון בין הצדדים, ובסופו של דבר יביאו את כולם להכרה שהדרך הנכונה, במקום להילחם, היא דרך של שיתוף פעולה.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה הוא שיתוף פעולה?

שר המשטרה ח' בר-לב:

שיתוף פעולה פירושו לחיות בירושלים יהודים וערבים יחד, לבנות ולהיבנות. זה הוא שיתוף פעולה. היום לא זה המצב.

ראובן ריבלין (הליכוד):

היום רק הערבים חיים.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אני לא מאחל לך להתחלף אתם.

ראובן ריבלין (הליכוד):

הלוואי שהייתי מתקדם בירושלים במשך 20 שנה כפי שהם התקדמו.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אני לא מאחל לך להתחלף אתם. אני לא מאחל לאיש מידידי להתחלף אתם. הם בלי זכויות, בלי אזרחות, בלי פרנסה, אלפים בבתי-סוהר.

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה באמת לא מבין את המצב.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אתה מרחם עליהם?

שר המשטרה ח' בר-לב:

אני לא מציע לאיש מידידי להתחלף אתם.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אפשרתי לכם קריאות ביניים, אני מבקשת לא להגזים.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אין פה פתרון צבאי, אין פה פתרון של מהלך אחד. בסוגיה זאת עלינו ללכת בדרך שקבע בן-גוריון בזמנו, כאשר אמר: נילחם בנאצים כאילו לא קיים הספר הלבן, ונילחם בספר הלבן, למען עליה, כאילו אין מלחמה בנאצים.

תפקידה של הממשלה הוא לקדם את התהליך המדיני. אני מחכה ליוזמה מדינית שלנו, כי אם לא תהיה יוזמה שלנו לקידום התהליך המדיני, תהיינה יוזמות מבחוץ, והן תהיינה גרועות יותר.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אבל אתה רואי לא רואה את ירושלים במסגרת זו.

שר המשטרה ח' בר-לב:

בו בזמן, כוחות הביטחון — הצבא, המשטרה ושירותי הביטחון — צריכים לעמוד על המשמר ולהילחם בהפרות הסדר הציבורי ובתקיפות האלה, בלי תלות במהלך מדיני. ואת זאת עושים כוחות הביטחון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

שר המשטרה ח' בר-לב:

לא אמרתי ולא אומר שאנחנו חסומים הרמטית בפני הסכנה לפיגועים: כל מי שחושב שאפשר להגיע למצב הזה, צר לי מאוד לומר שהוא טועה, ומה שגרוע יותר — הוא מטעה. יכול להיות שיש אנשים תמימים הנתפסים לפתרונות הפשטניים האלה — גרש 100 צעירים, ולא יהיה צעיר ערבי שיצו אי-פעם להרים יד על יהודי. מוכרחים להבין ומוכרחים להדגיש, שאנו נתונים במצב ביטחוני מסוים. כוחות הביטחון חייבים לעמוד על המשמר, והם עומדים על המשמר. צריך גם לזכור שלא ניתן, לצערנו, להציב שוטר בכל פינה, בכל כיכר, בכל שער ובכל מדרכה וחנות בירושלים.

עושים את המירב, ועושים זאת בצורה מצוינת. אני חושב שהעבודה שהמשטרה עושה בירושלים היא עבודה נכונה וטובה. אבל אני לא יכול להתחייב שלא יקרה פה ושם משהו. אני מבקש מחברי הכנסת — אם הם דמגוגים, אזי הבקשה שלי לא מכוונת אליהם, אבל אם הם כנים ואם חשובה להם ירושלים המאוחדת כבירתנו הנצחית, אני מבקשם שלא לתת למצב תיאורים מוגזמים ולומר שסכנה להיכנס למזרח-ירושלים. זה אינו נכון. ביום ראשון שלאחר הרצח אני הייתי במקום.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

כמה שוטרים התלוו אליך?

שר המשטרה ח' בר-לב:

כשהייתי במקום עברו שם יהודים החיים ברובע היהודי, מטיילים יהודים ישראלים ותיירים. עברה שם משפחה: אב,

גישה חופשית למקומות הקדושים ותנועה חופשית בין שני חלקי העיר. זה הפתרון היחיד המתחשב בזכויותיהם הלאומיות של שני העמים החיים בעיר הזאת.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:  
תודה רבה. הצעה לסיכום הדיון לחבר הכנסת רחבעם זאבי, בשם סיעות מולדת והתחיה.

רחבעם זאבי (מולדת):  
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אני מתכבד להביא הצעת סיכום לדיון שקיימנו פה מטעם סיעות מולדת והתחיה:

א. הכנסת מביעה את צערה על רצח החייל שלמה כהן ז"ל.

ב. הכנסת תובעת משר המשטרה להפעיל את כוחות המשטרה הסרים לפקודתו כדי לתת ביטחון לכל חלקי העיר ירושלים.

ג. הכנסת תובעת מהממשלה לנקוט את כל הצעדים שיביאו לחיסול ההתבצרות האש"פית במזרח-ירושלים, לרבות סגירת העיתונות העונית והפסקת קיומם של ארגוני חזית למיניהם.

ד. הכנסת מציעה לשר המשטרה ולשר הביטחון להפעיל את אמצעי הגירוש נגד מסיתים ופורעים.

ה. הכנסת תובעת משר הביטחון לנקוט מייד אמצעים להבטחת התנועה בכבישי יהודה, שומרון ועזה. תודה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:  
חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת רחבעם זאבי בשם הסיעות מולדת והתחיה?

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ר' זאבי לא נתקבלה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:  
חברי הכנסת, מי בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת תופיק טובי בשם סיעת חד"ש?

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבלה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:  
מי בעד הצעת הסיכום שהובאה עליידי חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר בשם הסיעות הליכוד, המערך, ש"ס, אגודת ישראל והמפד"ל?

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ב' בן-אליעזר נתקבלה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:  
ובכן, ההצעה שהובאה עליידי חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר נתקבלה.

אם ותינוק בעגלה. הבה לא ניתן למצב תיאור מוגזם, לא לכיוון זה ולא לכיוון זה. אין לומר שמזרח-ירושלים היום היא כפי שהיתה לפני שנתיים. לצערנו, לא יש שכיחה והתנויות סגורות רוב הזמן. אין כל כך הרבה חיירים כפי שהיו, ויש, לצערי הרב, ישראלים המחליטים שבמצב הקיים הם אינם מבקרים שם. אני קורא להם, בצורה הפגנתית, בצורה מודגשת, דווקא עכשיו — לבקר. המשרד שלי נמצא במזרח העיר, אני נוסע לאורך הרחובות, בצלאחא-אדין ובדרך הקצרה לרמות-אשכול, אני נוסע פעמיים-שלוש ביום בלי ליווי משטרה, הרכב שלי אינו רכב משטרה, ואני רואה מה קורה. משרדי אינו המשרד היחיד במזרח העיר. אם כן, הבה לא נתאר את המצב כמצב של מצור או כמצב של אזור הנתון בסכנה. הלא ראינו שלא רק שם אלא גם במרכז הארץ, לצערנו, קורה מרי פעם משהו.

במישור המדיני עלינו לחפש פתרונות מדיניים, ובמישור הביטחוני עלינו לחפש את כל הדרכים האפשריות כדי להרגיע את המצב, כדי להבטיח חיים ורוכש וכדי לרכא כל הפרת חוק. ממשלת ישראל עושה זאת, והיא תמשיך לעשות זאת. תודה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:  
תודה רבה לשר המשטרה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצעות סיכום. חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר יביא הצעת סיכום בשם סיעות אחדות. בבקשה.

בנימין בן-אליעזר (המערך):  
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא הצעת סיכום לדיון על הודעת הממשלה בעניין רצח החייל שלמה כהן, זיכרונו לברכה, ומצב הביטחון בירושלים ובכבישי הארץ, בשם סיעות הליכוד, המערך, ש"ס, אגודת ישראל והמפד"ל:

הכנסת רושמת לפנייה את הודעת הממשלה, שנמסרה לכנסת עליידי שר המשטרה חיים בר"ל, ואת דברי תשובתו היום, יום ג', ט"ז באדר א' התשמ"ט, 21 בפברואר 1989. תודה, גברתי.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:  
רשות להצעת סיכום לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מתכבד אני להביא הצעת סיכום של סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון:

א. הכנסת מביעה צער על הירצחו של הצעיר שלמה כהן בירושלים.

ב. הכנסת קובעת, שאין דרך לצאת ממעגל שפיכות הדמים כל עוד נמשך הכיבוש.

ג. הכנסת קובעת, שכדי למנוע סבל משני העמים, כדי לחסוך בקורבנות של אנשים חפים מפשע, יש צורך לסיים את הכיבוש ולהשיג את השלום הצורך המכוסס על הכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתיני להקמת מדינתו העצמאית בצד מדינת ישראל.

ד. הכנסת קובעת, שבעיית ירושלים תבוא על פתרונה כך שירושלים המערבית תוכר כבירתה של מדינת ישראל וירושלים המזרחית תוכר כבירתה של המדינה הפלשתינית העצמאית. במסגרת פתרון זה ייקבעו הסדרים מוסכמים, שיבטיחו שיתוף פעולה בין שתי הכירות בתחום המוניציפלי,

## ח. הצעת ועדת הפנים ואיכות הסביבה להסיר מסדריימה את הצעות חוק הרשויות המקומיות

(מימון בחירות) (הוראות שעה) (תיקון). (התשמ"ט — 1989)

חיים רמון (המערך):

אני מוכן לחכות בסבלנות.

יהושע מצא (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אני מודה לך מאוד. אז נקיים את ההצבעה.

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היושב־ראש יקבע מתי זה יתקיים.

יהושע מצא (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

בהצעתה זו מאפשרת הוועדה לכנסת לקיים דיון במליאה ואף מבקשת לדחות טענות, כאילו הוועדה נוהגת סחבת בהעברת הצעת החוק לקריאה ראשונה. אם הכנסת תחליט לקיים את הקריאה הראשונה בהצעת החוק על־אף הקשיים הטכניים הכרוכים בקיום הבחירות עקב ביטול יום השבתון, כפי שבא הדבר לידי ביטוי בדברי נציגי משרד הפנים, תדון הוועדה כבר מחר בהכנת הצעת החוק לקריאות הנוספות והסופיות.

בהחלטתה להמליץ לפני הכנסת על הסרת הצעת החוק הושפעה היום הוועדה מעמדת היועצים והמומחים שהופיעו לפניו. לדוגמה, היועץ המשפטי של משרד הפנים אברהם שפט הזכיר, כי אומנם שר הפנים מחייב ביטול יום השבתון, אך בדברי תשובת השר למגישי ההצעה הוא הדגיש את הקשיים הכרוכים בקיום הבחירות הקרובות לרשויות המקומיות וכי ביטול השבתון מחייב הסדרים ותיקון חוקי בחירות. מר שפט, היועץ המשפטי, הוסיף, כי זה שנים עמדת משרד הפנים היא בעד ביטול יום השבתון.

עמנואל זיסמן (המערך):

לא היה שבתון.

יהושע מצא (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

האמן לי, חבר הכנסת זיסמן, שאני מדייק דיוק מקסימלי ולא סוטה כהוא זה ממה שנאמר בוועדה. אני מצטט מהפרוטוקול.

המפקח הארצי על הבחירות, מר אהוד שילת, והיועץ המשפטי שפט אמרו, כי אין להם תשובה חד־משמעית על השאלה, האם ניתן מבחינה טכנית לקיים את הבחירות אם יבוטל יום השבתון. אבל הם הדגישו, כי התוצאה תהיה — ושימו לב, רבותי חברי הכנסת — שהכיתות בבתי־הספר ישמשו גם ללימודים וגם להצבעה בעת ובעונה אחת. הם הוסיפו, כי רוב הקלפיות ממוקמות בבתי־הספר ובגני־הילדים ואין אפשרות טכנית להזיז קלפיות ולקמן במקומות אלטרנטיביים, וכי אין כל אפשרות להוספת קלפיות במקומות נוספים.

המוצא ההגייוני, כך הם אמרו, הוא בקיצוץ שעות ההצבעה. הם סבורים, שאם יבוטל יום השבתון, תצטרך ההצבעה להתחיל בשעה 12:00 ולהסתיים בשעה 23:00, אבל, לדבריהם, דבר זה יגרום לתורים ארוכים של מצביעים במקומות הקלפי, שכן הם מעריכים שרוב המצביעים יבואו בשעות המאוחרות של הלילה וההצבעה תגלוש מעבר לשעה 23:00.

היועצים והמומחים נמנעו מלהשיב על השאלה, כמה אנשים יוותרו בשל כך על זכותם להצביע.

היו"ר ש' ארבלילאמוזליו:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר־היום: הצעת ועדת הפנים ואיכות הסביבה להסיר מסדריימה את הצעות חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה) (תיקון). התשמ"ט — 1989, מאת חברי הכנסת מרדכי וירשובסקי, עמנואל זיסמן ואברהם פורז. את ההצעה יביא יושב־ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חבר הכנסת יהושע מצא.

יהושע מצא (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

גברתי היושב־ראש, כנסת נכבדה, אתמול עתר חבר הכנסת אברהם פורז לבית־הדין הגבוה לצדק, בעתירה שכוונה נגדי, כיושב־ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, וטען שיושב־ראש הוועדה, אני מצטט: "נוקט בעניין סחבת מכוונת, שמטרתה למנוע את אישור החוק עד ליום הבחירות".

היום התקיים הדיון בעתירה. לאחר שהוכרר לבית־הדין הגבוה לצדק כי אין יסוד כלשהו לטענותי של חבר הכנסת פורז, ביקש חבר הכנסת פורז לחזור בו מעתירתו. לדרישתה של גברת נילי ארד, מנהלת מחלקת בג"צים בפרקליטות ומדינה, התנצל חבר הכנסת פורז על הכוונות שייחס לי, כיושב־ראש הוועדה, וחזר בו מהתבטאות בעניין זה.

חבר הכנסת פורז חויב לשלם למדינה הוצאות משפט בסך

2,000 ש"ח.

ואומנם, גברתי היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אני חייב לציין, כי הוועדה בראשותי לא זו בלבד שלא גרמה לעיכוב ולסחבת אלא להיפך. עוד בטרם החליטה הכנסת על העברת הצעת החוק לוועדה קבעתי דיון, והוא התקיים אתמול. הוספתי גם דיון היום, לבקשת חבר הכנסת חיים רמון. הדיון היום התקיים בשעות לא מקובלות ונמשך ברציפות בין השעות 12:30 ל־15:30.

גברתי היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, הוועדה החליטה היום, ברוב קולותיהם של נציגי הליכוד והמערך כאחד נגד קולו הבודד של חבר הכנסת וירשובסקי, להמליץ לפני הכנסת להסיר את הצעת החוק המצדדת בביטול יום השבתון.

עמנואל זיסמן (המערך):

מסובך.

יהושע מצא (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אמת, קצת מורכב ומסובך, אבל זאת החלטה שהמערך קיבל היום יחד עם הליכוד. על־פי סעיף 139(ב) לחוקן הכנסת, מליאת הכנסת תחליט היום אם לאמץ את הצעת הוועדה המובאת כאן או לדחותה. אם תדחה הכנסת את המלצת הוועדה, תתקיים הקריאה הראשונה בהצעות החוק כפי שהוגשו על־ידי חברי הכנסת המציעים.

חיים רמון (המערך):

מתי היא תתקיים, אדוני יושב־ראש הוועדה?

יהושע מצא (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

רבותי, אני מבקש. מתי היא תתקיים — לא זו העת לקבוע. זו העת לשמוע, קודם כול, את דברי עד תומם, אחר כך נחליט לגבי הפרוצדורות בבית הזה. האם זה מקובל עליך?

— הצעת ועדת הפנים ואיכות הסביבה להסיר מסדר-היום את הצעות חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה) (תיקון) —

עמנואל זיסמן (המערך):

מי בעד ההצעה של חבר הכנסת מצא?

יהושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

מי בעד ההצעה של ועדת הפנים?

חיים קורפו (הליכוד):

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

מי בעד הסרת הצעת החוק, וזוהי ההצעה שהביא חבר הכנסת מצא?

קריאות:

הצעת ועדת הפנים — — —

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

חבר הכנסת קורפו, קראתי בתחילת הדיון את הנוסח המלא של ההצעה, ואינני צריכה לחזור על כך פעם נוספת. אתה לא היית באולם. חברי הכנסת יודעים מה היא ההצעה בנוסח — הצעת ועדת הפנים ואיכות הסביבה להסיר מסדר-היום — — —

חיים קורפו (הליכוד):

הצעת ועדת הפנים.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

אינני צריכה לחזור על כך פעם נוספת. יושב-ראש ועדת הפנים הביא את ההצעה ונימק אותה. הכול ברור וידוע. מי בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק?

חיים קורפו (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, ועדת הפנים הביאה הצעה להסיר את הצעת החוק — — —

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

שמענו.

חיים קורפו (הליכוד):

ועדת הפנים הביאה את ההצעה להסיר הצעת חוק והיא מבקשת להצביע — מי בעד ההצעה של ועדת הפנים?

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

ומה אני אומרת?

יהושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

מי בעד הצעת הרוכ בוועדת הפנים, שנתקבלה על-ידי סיעות המערך והליכוד — — —

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

תודה רבה לכם על כל העצות. אנו ניגשים להצבעה. מי בעד הסרת הצעת החוק? אבקש להצביע. מי נגד?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק — אין

נגד — רוב

ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת

חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות)

(הוראות שעה) (תיקון), התשמ"ט—1989,

לא נתקבלה.

כמרכן ציין מר שילת, הממונה על הבחירות, את החשש, כי בשל ביטול יום השבתון יתקשו להגיע מזכירי ועדות וחברי ועדות קלפי. "כלי ועדות קלפי ואז מזכירים" — ואני מצטט את מר שילת — "לא ניתן יהיה לפתוח את מקומות ההצבעה. במציאות שכזו ניתן לשער מה תהיינה התוצאות במקומות ההצבעה, וכל אחד יכול לדמיין כיצד זה ייראה." סוף ציטוט מדבריו הממונה על הבחירות, מר שילת.

מנכ"ל ועדת הבחירות, הגברת תמר אדרי, אמרה, כי על-פי הניסיון של הבחירות לכנסת, אין אפשרות טכנית להזיז בשבוע שנותן עד הבחירות קלפיות ממקומן או לפצל קלפיות, משום הקושי בגיוס חברי ועדות הקלפי והמזכירים הדרושים לניהול תיקון של מערכת הבחירות. כמרכן ציינה הגברת אדרי, כי בשל קיצוץ שעות ההצבעה יהיה צורך בהגדלת מספר הקלפיות ככשליש. נזכור שהם אמרו, שאי-אפשר להוסיף קלפיות.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אין לי ספק כי יהיה צורך ואף חובה לבטל את יום השבתון בבחירות לרשויות המקומיות. אולם יש לזכור ולהבין, כי בשל קוצר הזמן העומד לרשות כולנו, כאשר יום שלישי הקרוב הוא מועד הבחירות, לא תהיה אפשרות לרשויות הממלכתיות, למשרד הפנים ולממונה על הבחירות לעשות את כל השינויים הנדרשים למען קיום בחירות הוגנות ולמיצוי הליכי הדמוקרטיה.

לפיכך, אין מנוס אלא לאמץ את המלצת הוועדה מהיום ולהכין חוק לביטול יום השבתון למערכות הבחירות העתידיות, ולא בזו הבאה עלינו לטובה. תודה, גברתי היושבת-ראש.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

קריאות:

— — —

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

לא אתן רשות להערות, חברי הכנסת. לא יהיה דיון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

חיים רמון (המערך):

— — —

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד הצעתו של יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שהביאה בשם הוועדה? מי נגד?

חיים רמון (המערך):

הוא התייחס להצעה להסיר את הצעת החוק.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

הוא התייחס להצעת החוק. מדובר על הצעת החוק. אם הכנסת מחליטה להסיר את החוק והיא חומכת בהצעה של יושב-ראש ועדת הפנים — לא יהיה חוק. אם הכנסת תצביע נגד ההצעה, פירוש הדבר שהיא מסכימה לכלול את הצעת החוק בסדר-היום. אז תונח הצעת החוק על שולחן הכנסת, ויושב-ראש הכנסת יקבע את המועד לדיון בהצעת החוק בקריאה ראשונה. זהו הנוהל.

חברי הכנסת, מי בעד הסרת הצעת החוק מעל סדר-היום?

— הצעת ועדת הפנים ואיכות הסביבה להסיר מסדר-יום את הצעות חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה) (תיקון); הצעות לסדר-היום —

היור"ר ש' ארבל-אלמולינו:

הצעת החוק שהביא חבר הכנסת מצא בשם ועדת הפנים לא התקבלה.

היושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):  
לא הבאתי שום הצעת חוק.

מיכאל בר-זהר (המערך):

גברתי הישבת-ראש — — —

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

היור"ר ש' ארבל-אלמולינו:

אני אוהבת את הקיצור. אני אוהבת לחזור כל פעם על הטקסט הכתוב. הכנסת החליטה לכלול את הצעות חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה) (תיקון) התשמ"ט—1989, מטעם חברי הכנסת מרדכי וירשובסקי, עמנואל זיסמן ואברהם פורז בסדר-יומם. צריך לקרוא הכול מלה במלה. הטקסט היה ברור מתחילתו. קראתי אותו ואינני צריכה לחזור עליו כמה פעמים. עכשיו הכנת, חבר הכנסת וירשובסקי?

פסח גרופר (הליכוד):

טוב, הדיון יתקיים ביום שני.

## ט. הצעות לסדר-היום

### דוח מבקר המשטרה על המשמר האזרחי

היור"ר ש' ארבל-אלמולינו:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום. לפנינו הצעות לסדר-היום מס' 485, 490 ו-495. בנושא: דוח מבקר המשטרה על המשמר האזרחי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי — הוא איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, מבקר המשטרה, האלוף במילואים אברהם אדן, טוען בדוח שהגיש לשר המשטרה, כי יחידות המשמר האזרחי אינן ערוכות למלחמה, אין אצלן פקודות מבצע למבצעים הקשורים בביטחון העורף, אין נהלי הפעלה לכיתות כוננות, אין רשימות של הפיקוד המתנדב או שהן אינן מעודכנות.

לא היינו צריכים לחכות לדוח מבקר המשטרה כדי לקבוע, שהמסגרת של המשמר האזרחי היא מיותרת וכזונית. לידתה ב"הברתי הושכת-ראש, בעקבות פיגועים חבלניים באמצע שנות ה-70. היא הוקמה אז בתקווה, שתשכיל לנצל ולהשתמש במתנדבים רבים. המשכה היה בהקמת מנגנון עם רכב, משרדים ומשכורות, והמנגנון הזה הפך להיות התכלית העיקרית — כפי שלמדנו בספר על "חוק פרקינסון" וכפי שקורה לכל מנגנון שנעשים בו מיוניים פוליטיים ואין מפקחים עליו.

אם יטען שר המשטרה שיש פיקוח על המסגרת הזאת — תגדל תמיהתי על מצבו של המשמר האזרחי עוד יותר.

לפני שנים התגייסתי למשמר האזרחי. כשנקראתי לתורנות שמירה נמסר לי רובה איטלקי עם קומץ כדורים. איש לא אימן אותי בהפעלת הנשק הזה וגם לא שאלו אותי אם אני מכיר. אומנם ידעתי במידת-מה לתפעלו; מאחר שנשק כזה נפל לידינו כשלל מידי תוקפי טירת-צבי במלחמת השחרור. איש לא תדרך אותי ואת חברי לשמירה היכן לפטרל, מה הן פקודות הפתיחה באש, כיצד לנהוג בעת תקרית וכך. חשבתי, שאולי נהגו כך רק אתי מתוך הערכה, אבל עד מהרה גיליתי שכן נהגו עם כל המתנדבים. בכל התורנויות שבצעתי חזר אותו תרחיש. שוטטנו ברחובות היישוב שאני מתגורר בו, וחשבתי לעצמי: מדוע זה כך, ומדוע אין עומס השמירה נופל על שכמם של כל החושבים בצורה שווה? ניסיתי להעביר הצעות וביקורת לצמרת המשמר האזרחי, אך ללא הועיל. אחרי כשנה עזבתי את המשמר, ושוב — איש לא שאל למה אני עוזב ושמה כדאי שאשאר.

מצאתי שאזרח הממלא את כל החובות ונענה לכל הצווים והקריאות יכול למצוא את עצמו בתפקידי אבטחה באותו מקום עצמו מספר רב של פעמים בשנה, בשליחותן של מסגרות שונות: ראשית, הוא יוצא לאבטח את בית-הספר של הבן או הנכד מתוקף התקנות לאבטחת מוסדות חינוך; שנית, הוא נקרא לשירות מילואים פעיל ושם שולחים אותו לתפקידי אבטחה במסגרת המשטרה או בכפיפות למשטרה; שלישית, הוא מתנדב למשמר האזרחי ופועל במסגרתו בתפקידי אבטחה. תיאורטית וגם מעשית זה יכול לקרות לו באותה שכונה.

הנתונים שפורסמו במשך השנים על מספר המתנדבים למשמר האזרחי לא היו נכונים. הם נופחו כדי להצדיק את מתן התקציב למנגנון הקבע.

הכספים הניתנים למשמר האזרחי אינם מוסיפים לנו ביטחון אלא מנגנון. המטה הארצי ומשרד המשטרה לא הוכיחו את עצמם כמפקדות ממונות על החיל הזה.

המשטרה שלנו צריכה להיות דירת-תלית ולשמש הן בתפקידים הקלטיים של משטרה, כאבטחת הסדר הציבורי, פיקוח על התנועה ומלחמה בפשיעה, והן כזרוע מבצעית הנושאת באחריות לביטחון העורף. פורמלית יש למשטרה אחריות כזאת, אבל לא הכשרנו אותה למלא מטלה זו בהקצאת כוח אדם, בתקנים, בארגון, באימונים, ברכב, בנשק, בקשר, ובעיקר — בהשקפה. רוב מפקדי המשטרה גם לא התלהבו לקבל את המטלה הזאת, המטלה של האחריות לביטחון העורף.

במקום לעשות זאת, אנחנו מניחים טלאים על חורים גדולים, אבל טלאים לא יעזרו. כאן נחוץ לבוש חדש, תפור בידי חייט חדש. המשמר האזרחי גם הוא טלאי כזה, והוא התבלה כבר בתחילת דרכו.

את שיתוף האזרחים בשמירת העורף צריך להסדיר בהפעלה סלקטיבית של חוק השמירה באמצעות משטרת ישראל. אבל לשם כך צריכה המשטרה להתארגן ולהיערך אחרת. בין השאר, יש לספק אליה את מסגרת הג"א — הגנה אזרחית — שהיא כיום חלק מצה"ל.

דוח מבקר המשטרה על המשמר האזרחי הוא תזכורת לדרגי הממשל, שיש לעשות בדק בית. אבל כפי שנקוט אצלנו, ידחו את הטיפול בנושא עד לאחר אסון גדול, ואז ימנו ועדת חקירה לעניין המחדל. אולי בוו הפעם ננהג אחרת? תודה.

היו"ר ש' ארבל-אלמולינו:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי להצעה באותו נושא.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין זו הפעם הראשונה שאנחנו דנים, הן במליאה והן בוועדה המתאימה של הכנסת, ועדת הפנים ואיכות הסביבה, בנושא המשמר האזרחי. הפעם העילה המיידית להעלאת הנושא לדיון על-ידי כמה מחברי הכנסת היא אולי הפרסומים שהיו בעיתונות לגבי דוח מבקר המטרה על המשמר האזרחי. אני מניח ששר המשטרה יגיד, שזאת טיוטה ועדיין לא הדוח הסופי.

מן הדוח ברור, שהמבקר אומר שהמשמר האזרחי עצמו הוא גוף חיוני ויש לטפח אותו, אבל במצבו הנוכחי הוא אינו משרת את המטרה, הוא אינו יכול למלא את התפקידים המיועדים לו, ולמעשה הוא גוף המשמש להצדקת קיום המנגנון שלו יותר מלפעולה בשטח. שאלה זו כבר התעוררה לא פעם אחת. אני חושב שצריך לרון בנושא הזה בכובד ראש. צריך להחליט אחת ולתמיד, אם יש משמר אזרחי או אין משמר אזרחי, ואם יש — מה הן המטרות שלו והאם האמצעים העומדים לרשותו וחלוקת התפקידים בינו לבין גופים אחרים הם הנכונים. אבל, אני רוצה להתייחס לדברים האלה. אני מקווה שנוכל לעסוק בדברים האלה אחרי שהנושא יועבר לוועדה המתאימה.

אני רוצה לנגוע בנקודה אחת. ייתכן שפרט זה או אחר, גישה זו או אחרת של המבקר, תתקבל או לא תתקבל על-ידי השר. על כך יהיו דיונים במשטרה, במקומות המתאימים.

המבקר קבע עובדות, שבמקרים השונים ובמרכיבים השונים של המשמר האזרחי נרשמו דברים לא-מדויקים; אם להשתמש בלשון המצטה, נרשמו דברים לא-נכונים — רישומים של נוכחות, של פעילויות שלא היו, או שהיו פעילויות מסוימות ונרשמו אותן כאילו היו אחרות. בחומר שהתפרסם יש דוגמאות רבות על פעולות שונות, כמו תפילה שנחשבה כפעולה של המשמר. היו רישומים לא-מדויקים שאינם משרתים למעשה את המטרה של פעילות המשמר, אלא באו כדי להצדיק את קיומן של יחידות מסוימות או קיומן של תפקידים מסוימים.

אדוני שר המשטרה, זאת הבעיה. אינני חושב שאתה תחלוק על העובדות הללו, אם כי ייתכן שפרט זה או זה איננו מדויק. אינני יודע, אבל ברור כלל הדוחות של מבקר המשטרה היו מדויקים. אבל אם בגוף הזה, במשמר האזרחי שהוא גוף של אזרחים שצריכים לעזור לזרוע המבצעת את החוקים במדינת ישראל או ממונה על מילוס, למשטרה, והוא צריך גם למלא תפקידים חינוכיים מסוימים על-ידי צירוף נוער למסגרת שירות ממלכתי בצורה התנדבותית, כדי לקרב אותו לפעולות של שמירה על הביטחון השוטף, שמירה על שלטון החוק, שהרי חיקנו את החוק ואפשרנו למשמר האזרחי לעסוק באישור המשטרה בפעולות מסוימות לשמירת החוק ברשות הרבים; אם בגוף הזה, שמטרתו גם לשמור על החוק וגם להיות חינוכי, יש רישומים לא-מדויקים, יש רישומים שהם לא-אמת ונעשו דברים שהם בניגוד למינהל תקין — אזי עצם קיומו וההצדקה לקיומו של המשמר האזרחי נמצאים בסימן שאלה, במקרה הטוב.

במקרה הגרוע יותר, ואני חושב שהמקרה הגרוע הוא הנכון, מתעוררת שאלה קשה מאוד: האם יש זכות קיום למשמר האזרחי? ולא מפני שלא צריך משמר אזרחי, אלא מפני

שהמשמר האזרחי נוהג במשך זמן רב לעשות מעשים שלא כדין במסגרת השירות הזה, בידיעת המפקדים — ואינני יודע עד לאיזה דרג זה מגיע, אבל ודאי אין אלה האנשים כשטח בלבד אלא זה כלול גם מפקדים ואנשי שררה במשמר האזרחי — אבל מתוך כוונה להמשיך להחזיק בו הם אינם עושים דבר, ולכן, עצם קיומו של המשמר האזרחי לא רק מוטל בספק מבחינה מוסרית, אלא גם מהווה סכנה.

אנחנו קוראים שצריך לצרף נוער וגם אזרחים טובים שמוכנים לתת מזמנם ומאונם בהתנדבות לביטחון הציבור וגם לשמירת החוק. אבל הם רואים שבאותו גוף התנדבותי, שקושרים לו כתרים כשל חשיבותו הציבורית הגדולה, בתוך הגוף הזה נעשים מעשים אשר לא ייעשו, מעשים שאילו נעשו בגופים אחרים היו נחשבים לעבירה. כך אנחנו נותנים הצדקה, באמצעות המשמר האזרחי, למינהל לא-תקין ואולי גם לעבירות על החוק.

אין זה מקרה אחד או שני מקרים, כי הדוח מזכיר מקרים רבים, ולכן מתעוררת שאלה גדולה מאוד: איך קורה שהמשמר האזרחי מתנהל בצורה כזאת במשך שנים?

יש שאלות רבות שנצטרך לרונ בהן, אם הדבר יתאפשר לנו. כמו: למה הולך וקטן מספר המתנדבים? למה הולכות ומצטמצמות המפקדות? אבל אלו שאלות שכבר העלינו לא אחת, וייתכן מאוד שמבחינת הכנסת לא היה צריך להיכנס לשאלות הללו בצורה כזאת. אבל כאשר אני רואה, אדוני שר המשטרה, שהגוף הזה מאבד מעוצמתו המוסרית ומוכותו המוסרית להחזיק משום שאינו נוקט אמות מידה של אורחות טובה, אף שזה נקרא המשמר האזרחי; כאשר אני רואה שהמשמר האזרחי אינו עומד על משמר המינהל התקין והאורחות הטובה — מתעוררת שאלה בסיסית ביותר, ואת השאלה הזאת, גברתי היושבת-ראש, אני רוצה שיבדקו.

השאלה הזאת מכרסמת מאוד. כולנו מדברים ומעוררים את השאלה של ניקיון כפיים במינהל הציבורי, על כל שלוחותיו ועל כל זרועותיו. מדי פעם אנחנו נתקלים בתופעות חריגות ביותר בפעולות וזרועות השלטון למיניהן במישור המקומי, במישור הממלכתי, במישור הציבורי הכללי, בין שזו מערכת הבנקאות ובין שאלו גופים אחרים, ואנחנו שואלים שאלות קשות. אבל אם הנגע חודר לגוף שצריך לעזור לזרועות השלטון לעשות סדר, אם הוא חודר לאותן מערכות שתפקידן לעזור למדינה לשמור על ביטחונה, על ביטחון אזרחיה ועל מילוי החוקים, אם גם שם פשה נגע של מינהל לא-תקין במקרה הטוב, ובמקרה הרע מרמה ורמאויות — אני חושב שאנחנו עומדים בפני סכנה, שהמשמר הזה, במקום להביא תועלת, יביא נזק רב.

אני חושב, שעלינו להתמודד עם נושא זה בכנסת, שכן אם לא נעצור את התהליך, ישפיע המשמר האזרחי לרעה הן על אזרחים שרוצים להתנדב ולשרת והן על הנוער, שלפי הדוח הזה חלק ממנו מאוד משולהב ומרוצה מפעולות המשמר האזרחי, ותבוא ברכה גם על הנוער וגם על המשמר אם הוא מצליח לעשות זאת. אבל אם ידיו לא נקיות ואם יש בו אמות מידה פסולות, הרי הנזק שייגרם עלול להיות גדול יותר מהתועלת שתצמח. לכן אני חושב שעלינו לרונ בסוגיה הזאת של מצב המשמר האזרחי.

היו"ר ש' ארבל-אלמולינו:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת שרה דורון באותו נושא.

אומץ לב לקום ולומר, שהכוונות היו טובות אך הביצוע הרבה פחות. אולי צריך לשחוט את הפרה הקדושה הזאת ולהעביר את התקציב למשטרה, למטרות שצינתי. כי יש עליה כפשיעה, יש עליה בכמות האירועים הביטחוניים במקומות שהצבא לא צריך להימצא בהם.

ביטחון הפנים, אדוני השר, משמעותי עד מאוד לאיכות החיים, לרצונם של האזרחים לחיות כאן ולרצונם של אחרים לעלות למדינת ישראל. אני חושבת שהנושא הזה דורש בדק בית יסודי, רציני, אולי מכאיב, אבל עם הנתונים שצינתי — עם ההטעיה בסדר הגודל שצוין בדוח. הרי אין דרך אחרת.

ממה אני מתרגשת? מנגד, מול אוזלת היד הזאת, עומדת רוח התנדבות נפלאה. שמעתי בהתרגשות, ושוב בקשר לאירוע הטרגי של החייל מאשרד, על הנכוונות של פועלים לצאת לחיפושים אחרי החייל לאחר תום משמרת עבודה. שמעתי על בחורי ישיבה, תלמידי תיכון, מתנדבות מכל שכבות הציבור, לתעל אותה, ליעד אותה למטרות טובות באמצעות המשמר האזרחי. המטרות לא הושגו.

אני מציעה, אם כן, שנערוך דיון רציני ומעמיק, וכפי שכבר אמרתי, אולי גם מכאיב. אני חושבת, שעם הנכוונות להתנדבות הקיימת כעם הזה — ולא נגיד תמיד רק דברי ביקורת, נגיד פעם אחת גם דברים חיוביים, הרצון והנכוונות קיימים — חייב הממסד האמור לטפל ברצון ובנכוונות האלה לעבור בדק בית.

גברתי הישבת-ראש, על כן אבקש לקיים דיון במליאת הכנסת בנושא המשמר האזרחי, תפקודו ומחדליו. תודה רבה.

היו"ר ש' ארבל-אלמחולניו:

תודה רבה לחברת הכנסת שרה דורון. אני מבקשת מכבוד שר המשטרה להשיב על שלוש ההצעות לסדר-היום.

שר המשטרה ח' בר-לב:

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, המציע הראשון, חבר הכנסת זאבי, פתח ואמר, שמבקר משרד המשטרה, האלוף במילואים אדן, הניח על שולחן שר המשטרה דוח על המשמר האזרחי. למעשה הוא לא הניח שום דוח, לא מדובר בדוח מדובר בטיוטת דוח שהיא הצעד הראשון, השלב הראשון בעבודת המבקר.

קודם כול, אני רוצה להסביר מה הוא התהליך של ביקורת פנימית. הביקורת הפנימית מיועדת למשרד. היא לא כמו דוח מבקר המדינה, המיועד לכלל הציבור. בראשית כל שנה יושבים ומחליטים מה הם הנושאים שיבוקרו בשנת העבודה. לא המבקר והכפופים לו הם המחליטים, אלא השר, המנכ"ל והמבקר מתייעצים ומחליטים. לקראת שנת העבודה 1988 אמרנו, שבין הנושאים שיבוקרו יהיה גם המשמר האזרחי.

השלב הבא הוא ביקורת שעורך המבקר. הוא מכין טיוטה. את הטיוטה הזאת הוא מעביר למבוקר, המתייחס לכל אחד מהממצאים בדוח. אם, למשל, הוא מצא שבכני-ברק — כך את אומרת — דיווח על  $x$  וקיימו שמינית  $x$  או  $x$  חלקי 100, מתייחסים לכך. מתייחסים לכל ממצא, לכלל המסקנות ולכלל ההמלצות, כי בסופו של דבר המטרה היא להגיע להמלצות בדבר הפעולות הנחוצות.

אחרי שהמבוקר מעביר למבקר את הערותיו ואת השגותיו על הטיוטה, מוציא מבקר המשרד את הדוח, והוא מגיע למבוקרים וכמובן גם לשר. על הדוח הזה דנים המבוקר והמבקר במשרד. הערות הביקורת המקובלות על המבוקר

שרה דורון (הליכוד):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי הרשי לי להביע הערכה לחבר הכנסת רפאל איתן, שהוא חבר הכנסת היחיד שאינו נואם ואינו מופיע בנושא הזה ואף-על-פי-כן מכבד אותנו בנוכחותו כנציג יחיד של כנסת ישראל כשאנו דנים בנושא הנוגע לביטחון, לרווחתו ולסדר-חיו התקין של כל אזרח בישראל.

ולעצם הנושא של המשמר האזרחי, על הכעיות, על הצללים ועל מעט מאוד אור. אני חושבת שהמשמר האזרחי קיבל על עצמו, שעה שנוצר, פונקציה חשובה מאוד, וחבל שהפונקציה הזאת הפכה פיקציה.

אני רוצה לומר מניסיון אישי עד כמה נעים היה בימים הראשונים של המשמר האזרחי, בשנים הראשונות, בלילות חשוכים וסגריריים, להלך ברחובות הכרך ולפגוש מדי פעם בקשישים טובים עם רובה על הכתף, בתלמידי תיכון שעונים היתה פקוחה על הנועשה, ולא רק מסיבות של חבלה ומחבלים. במדינה שהפשיעה גואה בה חשוב שיהיו עוד עין או הרבה עיניים, עם רצון טוב ועם כוונות טובות מאוד. העיניים האלה היו פקוחות על הנועשה. והיה רגש של ביטחון, הרגשה שלמישהו אכפת. בודדים רבים, אנשים עיריית רבים, קשישים רבים שחששו לעתים לצאת מבתיים אחרי חשכה שמו פעמיהם העירה, ביקרו קרובים, הלכו למועדונים, עסקו בתחביבים ובביקור קרובים, כי ידעו שבשובם הביתה, בשעות החשכה, יפגשו שוב באותם אנשים טובים, אנשי המשמר האזרחי.

לכן כואב כל כך לעמוד כאן היום ולומר דברים של ביקורת נוקבת על משהו שירד מן הפסים.

אני מבקשת להציג נתונים, והנתונים שליליים מאוד. אומרים שכעבר היו כ-130,000 מתנדבים, היום יש כ-41,000. אני חושבת שהמליט "כ" אומרת הרבה מאוד. אני חושבת שהמפקד הוא לא מפקד. יש פחות מדי התנדבות, יותר מדי פונקציונרים, דיווחים אינם דיווחים.

אני רוצה לצטט כמה משפטים מדוח-אדן. הדיווח למשמר האזרחי מתאפיין בחוסר דיוק — חוסר דיוק הוא ביטוי עדין לממצאים קשים — בהעדר התאמות ובכפילויות. לדוגמה, בבסיס המשמר האזרחי במרכז-בעלי-מלאכה בכני-ברק דווח על 160 סיורים בחודש, ובפועל בוצעו רק 2 סיורים — דווח על 160 סיורים ובפועל בוצעו רק 2. אני מצטטת במדויק.

בבאר-שבע בשכונה ה' היה נער בן 18 מפקד הבסיס, עם כל הכבוד לנער בן 18, וכאשר הוא התגייס לצה"ל החליפה אותו נערה בת 17. כל הכבוד לנערה בת ה-17 שהיתה מוכנה להתנדב, אבל זוהי אחריות? לשם כך הוקם המשמר האזרחי? לשם כך הוא קיים?

התקציב, גברתי הישבת-ראש, היה בשיעור של 10 מיליוני שקלים בשנה החולפת. אני חושבת שאותם 10 מיליוני שקלים, אילו הקדשנו אותם להוספת סיורים ממועדים ושוטרים רגליים ברחובות הערים, במרכזים המועדים לפרוענות, אולי גם לסיורים ממועדים בטרמפאדות ובמקומות שחיללים עומדים בהם, אולי לא היו עומדים היום חסרי ישע, עצובים, מול היעלמו של חייל שנחטף כנראה.

הרי לשם כך הוקם המשמר האזרחי, להיות כוח עזר, להשלים את עבודת המשטרה, לתגבר את מספרם הבלתי מספיק של אנשי החוק. אם זה לא נעשה והכסף הוצא בלי להשיג את המטרה, גברתי הישבת-ראש, אולי נחוץ לפעמים

מצוינות. הערות הביקורת שאינן מקובלות על המבקר עולות לדיון, ויש סיכום המחייב את המבקר.

מה שקרה פה — זה קרה גם בעבר — הוא שטיטות הדוח הגיעה, עוד לפני שהגוף המבקר הצליח בכלל להתייחס אליה, לכלי התקשורת.

היו"ר ש' ארבלייאלמזלינו:  
איך זה דלף?

שר המשטרה ח' ברילב:

ואפשר לומר: מה החוכמה? וגם אני אומר שזה בזיון. אבל אצלנו, לצערי, הדלפות הן מכת המדינה, וגם מכת המשטרה.

טיטות הדוח מגיעה לעשרות מבוקרים, לתחנה, וחברת הכנסת דורון הוכירה את בני-ברק. מוכרים להבין, שאחד הדברים המאפיינים את יחסי התקשורת והמשטרה הוא, שכמעט לכל שוטר נדבקים כמו עלוקות עיתונאי, שניים, שלושה, ארבעה, במשך כל השנה. ולצערי, יש הרבה פטפטות, השוטר או קצין המשטרה אינם מסוגלים לעמוד מול העיתונאי הידיד שכלל ימות השנה שואל, מלטיף וכן הלאה. יש פטפטות. יש גם הדלפות מכוונות, כדי לציין משהו לדעה או כדי לציין משהו לטובה. אבל רוב ההדלפות מהמשטרה הן פשוט פטפטות. נלחמים נגד זה, אבל בהצלחה קטנה מאוד.

כשננסתי לתפקידי כשר המשטרה ביקרתי בתחנת ראש-פינה: אחרי הביקור בתחנה התקיימה מסיבת עיתונאים, השתתפו בה 15 עיתונאים. אמרתי להם: אינני מכין זאת, שירתתי שנים רבות בצבא, הייתי שר המסחר והתעשייה כמעט שש שנים, מעולם לא היתה עלי התנפלות כזאת של כלי התקשורת. פה אני יושב בראש-פינה, תחנה של 40 שוטרים, ויש כל כך הרבה עיתונאים. אמר לי אחד מהם: מה אתה מתפלל? ביטחון — זה חסוי; כלכלה — לא מבינים; משטרה — אנחנו מבינים. וכל כתב של מקומון מומחה לענייני משטרה. זה דבר מיוחד, אין לו אח ורע. ומובן שהם מחפשים בעיקר אחר דברים התופסים כותרות מבחינה תקשורתית. בדרך השם, יש גם מבקר המנסה את הדברים בצורה מאוד בוטה. לפעמים שני הדברים הללו יחד הם האידיאל מבחינה תקשורתית.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
לא מדובר על ניסוח אלא על עובדות.

שר המשטרה ח' ברילב:

האם אני לא מדבר על העובדות? גם אני מדבר על העובדות. אני אומר מה קורה כשדוח כזה מגיע לכלי התקשורת. למשל, אתם לא חקראו בשום עיתון את מסקנת המבקר שהמשמר האזרחי צריך להחזיק. לא תמצאו זאת, אף שזאת דעתו. ולפתות שניים מתוך שלושת חברי הכנסת שהעלו את הנושא — חבר הכנסת רחבעם זאבי אומר באופן חד-משמעי שיש לפרק את המשמר האזרחי, וחברת הכנסת שרה דורון אומרת שיש לשחוט פרות קדושות. המבקר איננו חושב כך.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אני ציטטתי מה שאמר המבקר.

שר המשטרה ח' ברילב:

אבל אינני מדבר עכשיו אליך ועליך.

ובכן, קודם כול צריך לדעת, שמה שמתפרסם בעיתונות היא טיטות שעדיין לא זכתה להתייחסות של המשמר האזרחי ושל המשטרה, ועדיין לא הגיעה אלי.

רחבעם זאבי (מולדת):

לפני חודש אמרת אותה תשובה ביחס למשמר האזרחי, שהטיטות עוד לא הגיעה אליך. כמה חודשים צריך לחכות?

שר המשטרה ח' ברילב:  
חודשים רבים.

רחבעם זאבי (מולדת):

ואז זו היסטוריה.

שר המשטרה ח' ברילב:

אצלך זו היסטוריה. המשמר האזרחי קיים כבר 14 שנים. אם כן, עוד חודש, עוד שני חודשים, עוד שלושה חודשים אינם קריטיים, הם בפירוש לא משמעותיים. מה שכן משמעותי הוא, שתהיה התייחסות לכל ממצא של המבקר, לכל מסקנה, ועל סמך ההתייחסות הזאת אפשר יהיה לדעת האם זה אכן כך או שזה נראה כך. ועבודה על נושא שטופל על-ידי מבקר המשמר, שעושה ביקורת מערכתית, נמשכת חודשים.

שבח וייס (המערך):

מרוע לא די במבקר המדינה?

שר המשטרה ח' ברילב:

מבקר המדינה נועד לביקורת כללית, הוא פועל לפי החוק, הדוח שלו מגיע לכנסת, הדוח שלו מתפרסם. כל משרד וכל גוף רוצה מבקר פנימי. אני רוצה שתיעשה פעולת ביקורת. שיכורא אלי המבקר ויגיד: מצאתי ממצא זה או זה.

היו"ר ש' ארבלייאלמזלינו:

השר הסביר זאת בראשית דבריו.

שבח וייס (המערך):

שמעתי את ההסבר, ובכל זאת אני שואל.

שר המשטרה ח' ברילב:

זאת שאלה אחרת, היא איננה צריכה להיות מופנית אלי.

היו"ר ש' ארבלייאלמזלינו:

זה קיים בכל משרד. ביקורת פנים קיימת בכל משרד. המשרד צריך לבקר גם את עצמו, לא רק מבקר המדינה צריך לבקר אותו. זה חיוני מאוד.

שבח וייס (המערך):

ומבקר המדינה הוא בבחינת ביקורת חוץ?

שר המשטרה ח' ברילב:

הביקורת של מבקר המדינה היא ביקורת מטעם המדינה.

אם כן, אשר לטיטות ולמה שהתפרסם, עדיין אינני יודע אם כל הממצאים נכונים, אינני יודע מה המסקנות, אינני יודע מה ההמלצות. לגבי הדוחות הקודמים, אני יכול להגיד לכם, שמכלל ההערות של הגוף המבקר הוא מקבל 20%. לפעמים 30%, לפעמים 50%, לפעמים 100%. אינני יודע.

לגופו של עניין — המשמר האזרחי קם לפני 14 שנים. הוא קם בעיקר כדי למנוע פעולות מחבלים, אחרי אסון איכים ואחרי אסון מעלות. היתה התלהבות גדולה, היו למעלה מ-100,000 מתגייסים. האם אתם יודעים מה היה היקף המנגנון? — 1,000 שוטרים. במרוצת השנים, כשפיגועי פח"ע בתוך הארץ פחתו, ברך השם, פחת גם מספר המתנדבים. היום יש כ-35,000 מתנדבים. והניסיון של חבר הכנסת זאבי ברמת-השרון איננו מדגם מייצג. גם אני איש המשמר האזרחי עד היום הזה ברמת-השרון; בערך אחת לחודש, יחד עם חבר הכנסת חיים רמון, אנחנו יוצאים לשלוש שעות ומסיירים ומוסיפים ביטחון.

1 באפריל, עורכת משטרת ישראל בדיקה של המבנה שלה מהמסד ועד הגג, כל דבר, אין שום פרות קדושות. יכול להיות שיש מקום שאפשר להטיל בו תפקידים על המרחבים במקום על מפקדת המחוז, או להיפך, כי המשטרה לחוצה כאמצעים. חברת הכנסת דורון יודעת לומר לנו: למה לבזבז את 10 המיליונים האלה על המשמר האזרחי? צריך היה להוציא אותם על סיורים וסיורים וכן הלאה. המשטרה לא חושבת כך, גם מבקר לא חושב כך. אנו חושבים שמכל שקל המושקע פה מקבלים את המירב. כדי להיות בטוחים בכך נערכה הביקורת במשמר האזרחי. אם צריך לצמצם, אם צריך להרחיב, אם צריך לשנות — נגמור את העבודה, המשטרה תתייחס, אנחנו נשב על כל דוח של המבקר אני יושב שעות — לא שלוש, לפעמים שש, לפעמים 10, לפעמים 15. עובדים על כל ממצא, ועד שהמצב לא ברור לחלוטין לא ממשיכים הלאה.

גברתי היושבת-ראש, אני מציע להעביר את הנושא לוועדה, אבל לבקש מיושב-ראש הוועדה שלא לקיים את הדיון על הטייטה אלא להתאזר בסבלנות עד שנגמור את התהליך. כאשר יהיה לנו הדוח הסופי ויהיו לנו המסקנות, נוכל לבוא לוועדה ולהציג תמונה מלאה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
או שיהיה דוח ביניים, או שנדון על חלקים.

שר המשטרה ח' ברילב:  
אין דוח ביניים.

היו"ר ש' ארבל-אלמולזינו:

תודה רבה לשר המשטרה. רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת רפאל איתן לגבי הצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי.

רפאל איתן (צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי מעל סדר-היום, וזאת כדי לומר את הדברים הבאים:

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
רק כדי לומר את הדברים.

רפאל איתן (צומת):

מאז נכנס האלוף במילואים אדן לתפקידו כמבקר המשטרה הוא חשף ליקויים/מחדלים רבים במשטרה וגרם לסערת רוחות כזאת ואחרת. הגילויים על המשמר האזרחי, אף שמדובר בטייטה, אינם מפתיעים ואינם מחדשים, כי האווירה העכורה השוררת במשטרה פשתה בכל תחום, לרבות המשמר האזרחי, שתפס מהר מדי את העיקרון השלילי שבגילויים מסוימים. לא בדרך בית נדרש אלא אולי החלפת הדיירים, כמו שנאמר: אל יתלונן אדם על הראי אם פניו עקומות. המבקר הוא הראי במקרה הזה.

מדברי השר ניתן להבין, שהממצאים פורסמו לפני שננקטו ההליכים המתבקשים מטייטה. מי מדליף, ומה הן המסקנות? הלוא יש למשטרה כלים לחקור ולדרוש. ואם הטייטה הזאת אין לה שום בסיס, בשביל מה כל המהומה כאן?

שר המשטרה ח' ברילב:  
מי אמר שאין לה שום בסיס?

רפאל איתן (צומת):  
המשטרה או המערכת הזאת לא יכולה למנוע הדלפה של טיוטת דברים של מבקר המשטרה? תודה.

אם כן, יש כ-35,000 מתנדבים, בהם 5,000 מתנדבים המשולבים בעבודת המשטרה פרופר, חלק במסגרות "מתמיד", זאת אומרת מתנדבים שעברו קורס שוטרים קצר, קיבלו מדי שוטר, עובדים עם השוטרים במדים, יש למעלה מ-2,000 מתנדבים כאלה. לחלק אין מדי שוטרים, אבל יש להם מדי, חאקי, והם מכוונים תנועה. חבר הכנסת רחבעם זאבי, תושב רמת-השרון, אני בטוח שאתה מרגיש ביציאה מנווה-מגן אם יש שם משא"וניק או אם אין שם משא"וניק. אני מרגיש.

רחבעם זאבי (מולדת):  
אני יוצא יותר מוקדם.

שר המשטרה ח' ברילב:  
אינני יודע מתי אתה יוצא. אם אתה יוצא באמצע הלילה — אז אין, אבל בשעות נורמליות יש.

שרה דורון (הליכוד):  
בתל-אביב כבר הרבה מאוד זמן לא פגשתי בהם.

שר המשטרה ח' ברילב:  
לא דיברתי על תל-אביב, אני מדבר על רמת-השרון. אינני אומר שבכל מקום קיימת נוכחות. ברמת-השרון — יש; בכפר-סבא — יש. ואלה אנשים המתנדבים לא כמוני אחת לחודש למשמרת של שלוש שעות, אלא כל שבוע למשמרת מוגדלת של חמש-שש שעות, ואחדים מהם גם פעמיים-שלוש פעמים בשבוע.

ואני אומר לכם, היכנסו לכל תחנת משטרה בארץ, ושאלו האם הם יכולים למלא היום את תפקידם בלי המשמר האזרחי. בכקשה, אתגר. שאלו בכל תחנה. כי הכול משולב היום — הם והרכב של המשמר האזרחי. לפני שנכנסתי לתפקידי, היה המשמר האזרחי משטרה בפני עצמה. היום תמצאו מתנדבים של המשמר האזרחי בניידות המשטרה. ביום, כשהמשמר האזרחי לא פועל, שוטרים מפעילים את הניידות וכן הלאה.

מעבר לכך, יש כיתות כוננות ביום ובלילה. אתם רוצים לדעת כמה? יש 123 כיתות כוננות יום — זאת אומרת, אנשים העובדים במפעלים ויש להם נשק אתם; בלילה יש 287 כיתות, והנשק נמצא אצל האנשים בבית. רק בשנה האחרונה עמד המשמר האזרחי במבחנים מעשיים. ב"ליל הגלשוניים" בגליל יצא המשמר האזרחי בקריית-שמונה תוך 10 דקות, חסם כניסות, סייר בעיר והוסיף כיטחון. באירוע בערוער, בחטיפת האוטובוס, חסם המשמר האזרחי של כל היישובים — באר-שבע, דימונה, ירוחם — את הכניסות לעיר, הלוא לא ידעו מה קרה. אלה אותן כיתות כוננות של עובדים במפעל, שיש להם "קריבינה" והם מוכנים לתנוזה מיידית. המקרה השלישי היה בעת הדלקה בחוות-הגז במפרץ-חיפה. בכקשה, תתעניינו, חבדקו עם המשטרה: הראשונים שהגיעו, עוד לפני מכבי האש, היו כיתות הכוננות של המשמר האזרחי.

אינני רוצה לומר שאין דיווחים שקריים, אינני רוצה לומר שאין תקלות כאלה או אחרות. בשביל זה בדיוק הכאתי את המבקר הזה וגם סיכמתי אתו: בשנה הזאת בוא לעשות ביקורת במשמר האזרחי. אבל תנו לעבוד. רוצים דיון? אני כעד לדון, אבל לא על סמך טייטה שהתפרסמה בעיתון. בואו נחכה לסוף התהליך — זה ייקח עוד חודש, עוד שלושה חודשים, לא איהרנו כלום — ונוכל לבוא ולהגיד: בדקנו את העניין, אלה ואלה הממצאים הנכונים, אלה ואלה הממצאים לא-נכונים, אלה המסקנות, אלה ההמלצות. כך אנחנו הולכים לעבוד.

במאמר מוסגר אני יכול לומר לכם שהשנה, כלומר לקראת

## ה צ כ ה

בעד ההצעה שלא לכלול את  
הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט  
בעד ההצעה להעביר את  
הנושא לוועדה — רוב  
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר  
הכנסת מ' וירשובסקי לדיון בוועדת הפנים  
ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

כעת אני מעמידה להצבעה את שתי ההצעות יחד, גם את  
זו של חבר הכנסת רחבעם זאבי וגם את זו של חברת הכנסת  
שרה דורון. ההצעה היא להעביר את שתי ההצעות האלה לדיון  
בוועדת הפנים ואיכות הסביבה. מי בעד? מי נגד?

## ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא  
שהעלו חברי הכנסת ר' זאבי  
וש' דורון לוועדה. — רוב  
נגד — אין  
ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי  
הכנסת ר' זאבי וש' דורון לדיון בוועדת הפנים  
ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, תם סדר-היום. תודה רבה לכם, לאלה  
הנוכחים ולשר המשטרה. הישיבה הבאה — מחר בשעה  
11:00. ישיבה זו נעולה.

שבח וייס (המערך):

לא נאמר שאין בסיס, נאמר שזה לא נבדק עד תום.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מפרידה  
בהצבעה את הצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי, אבל קודם  
כול אני רוצה לשאול את חברי הכנסת, האם הם מקבלים את  
הצעתו של השר להעביר את הצעותיהם לוועדה. חברת הכנסת  
דורון, האם את מסכימה?

שרה דורון (הליכוד):

מסכימה.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, האם אתה מסכים שהצעתך  
תעבור לוועדה — ועדת הפנים, אני מבינה?

רחבעם זאבי (מולדת):

מסכים, גם לתוספת שזו יהיה לאחר — — —

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

בלי שום תוספת, חבר הכנסת זאבי, חבר הכנסת  
וירשובסקי, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן, גברתי.

היו"ר ש' ארבל-אלמוזלינו:

ובכן, אצביע קודם כול על הצעתו של חבר הכנסת  
וירשובסקי, מאחר שהוצע להסירה מסדר-היום. מי בעד  
ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת  
וירשובסקי? מי בעד העברה לוועדה?

הישיבה ננעלה בשעה 19:49.